I-316

ԱՒԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՏՈՐ ԿԷ. ԹԻՒ 1

3 ՅՈՒՆՈՒԱՐ, 1914

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ
- ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ
- ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ
- ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԵՐԵՍ ԱՌ ԵՐԵՍ
Վեր. Մ. Կ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՔԱՐՈԶ
Վեր. Ա. Կ. ՇՄԱՒՈՆԵԱՆ

ԿՐԱԿՆՈՐԵԱՅ ՂԱԶ
Ֆ. Մ.

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅՈՑ
Վեր. ՏՕԲԹ. Հ. Մ. ՊԱՐՆԸՄ

ՄԵԾ ԱՊԱԳԱՆ (Ուսանող)
ՓՐՈՖ. Ա. Կ. ԿԻԼԻՊԻՆԿԵԱՆ

ՀՐԵՂԷՆ ՋԻՆ — ԿԱՂԱՆԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՈՐԳ ՄԵՍՐՈՊ

ՆՇՄԱՐՆԵՐ
«ԱՒԵՏԱԲԵՐ» Ի ԴԷՏՔ

ԱՋՊԱՏՈՒՆ ՍՏԱՑՈՒԹԻՒՆ
ՐԱՀՆԻՒՄԱՅԼ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ
Հ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ

Հրատարակիչ Յ. Մ. ՏՓԼՃԵՄԵԱՆ

ՊՈՍԹՈՆ ՀՈՒՈՒՍ

Կ. ՊՈԼԻՍ

اوه‌دار هفته‌لق غزته — درسعادته بابیل هاوسه — مدیر مسئولی صموییول ق. هاروتیونیان

ԱԻԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ, ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐ: — Վեր. Տէր. Ֆ. Ու. Մէքալըմ, Վեր. Յ. Ա. Ճէճիզեան, Վեր. Ա. Պ. Շմաւոնեան

Աշխատակցութեամբ Հայ և Օտարազգի ծանօթ գրողներու.

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ· — **Թուրքիոյ համար 40 դահեկան, Ամերիկայի համար 2 տոլար, Անգղիոյ համար 8 շիլին, ուրիշ երկիրներու համար 10 Ֆրանք: Չեռէք կը ծախսուի հասը 40 փարայի:**

ԱԻԵՏԱԲԵՐ ՄԱՆԿԱՆՑ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԴԵՌԱՏԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ: — **Ամեն տեղւոյ համար 6 դահեկան: Տարեկան 75 դահեկանի փոխարէն միւնճոյն հասցէին 15 թերթ կը ղրկուի, իսկ 108 դահեկանի փոխարէն 25 թերթ կը ղրկուի:**

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ վերաբերեալ ամէն գրութիւն պէտք է ուղղուի Վեր. Ֆ. Ու. Մէքալըմի հասցէին, Պայպըլ-Հաուս, Կ. Պոլիս

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ, ՏԱՆՈՒԺՄԱՆ և Թերթին Վարչութեան վերաբերեալ ամէն խնդրի համար պէտք է դիմել Թերթին Հրատարակիչ Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆի, Պայպըլ-Հաուս, Կոստանդնուպոլիս:

AVEDAPER AN ARMENIAN WEEKLY REVIEW

EDITORS.— Rev. F. W. Macallum D.D., Rev. H. A. Djedjizian, Rev. A. B. Schmavonian.

ANNUAL SUBSCRIPTION: Turkey Ptrs. 40: U. S. America $ 2: England 8 Shillings: Other countries Frcs. 10: — Single copies 40 Para

AVEDAPER FOR CHILDREN, AN ARMENIAN ILLUSTRATED MONTHLY FOR BOYS AND GIRLS

For Subscriptions, Advertisements etc. apply to the Publisher H. MATTEOSIAN, Bible House, Constantinople

Շաբաթական եւ Ամսական Ա-է-պ-բ-ներու հրատարակութիւնը Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ ստանձնած ըլլալուն, այս երկու թերթերուն վերաբերեալ ամէն վճարում իրեն պէտք է ըլլան:

Գաւառներէ եւ արտասահմանէ դրամ ղրկելու ամէնէն դիւրին եւ ապահով միջոցն է Մանդատ փոստը (Mandat de poste)*: Չէքեր եւ փոխգիրներ պէտք է Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆի հրամանին վճարելի ըլլան:*

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ որ իրենց տեղւոյն գործակալներէն պահանջեն, եթէ մինչեւ ցարդ չեն ստացած, Աւետաբերի 1914 տարուան պատի Օրացոյցները: Բոլոր այն բաժանորդները որ իրենց այս տարուան բաժնեգինը ուղղակի թերթիս Հրատարակիչին կը ղրկեն, անկէ պիտի ստանան Աւետաբերի այս գեղեցիկ միանգամայն օգտակար նուէրը:

Օգտակար ու հաճելի ընթերցումի մը առթած գոհունակութիւնը վայելելու համար պէտք է որ ամէն Հայ տոյժ ու Հայ աղջիկ ունենան **ԱԻԵՏԱԲԵՐ ՄԱՆԿԱՆՑը**, որ իր շինիչ ու զբօսալի բովանդակութիւնով, հետաքրքրական հաճելուկներով, գեղեցիկ պատկերներով մեծ պակաս մը կը լեցնէ՝ Թրքահայոց մէջ 42 տարիներէ ի վեր մշակելով մանկական գրականութիւնը:

ԱՒԵՏԱԲԵՐ

ԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՊՈԼԻՍ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 3, 1914 — ԹԻՒ 1

1914
49

ՅՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ւրեայ այս առաջին թիւով նոր շրջան մը կը թեւակոխէ: Վաթ-
ւ թերթը հրատարակուեցաւ Ամերիկեան Պորտի կողմանէ եւ Ամե-
սմբագրութեամբ: Այս օր խմբագրական եւ վարչային նոր կազ-
հասարակութեան: Խմբագրական արդի մարմինը կը բաղկանայ
Հայ են, եւ մին Ամերիկացի: Իսկ թերթին վարչային պատաս-
Հայ ծանօթ հրատարակիչի մը:

ն գնահատելի ծառայութիւնները զորս ԱՒԵՏԱԲԵՐ անցեալին մէջ
րապէս եւ Հայ Աւետ. հասարակութեան մասնաւորապէս: Թեր-
հելի պարտականութիւնը կը համարին, ի դիմաց մէկէ աւելի Հայ
նկեղծ շնորհակալութիւն յայտնել թէ Ամերիկեան Պորտի եւ թէ
ու՝ իրենց մատուցած թանկագին օժանդակութիւններուն համար:
ն մասին նոր բան մը ըսելու պէտք չենք տեսներ: Կը փափաքինք
վարիչներուն անկեղծ բաղձանքն է ԱՒԵՏԱԲԵՐՆ ընել Հայկական
ւետ. հասարակութեան շահերուն ծառայէ, այլ ամբողջ Հայ ազգին
արող ազդակ մը հանդիսանայ: Մեր ծրագիրն է ամէն դասակարգի
համար շաբաթական բաղձալի այցելու մը ընել այս թերթը:

ԱՒԵՏԱԲԵՐի հրատարակման գործը, վասն զի խորապէս համոզ-
թերթ մը մեզ Հայերուս համար ամենակարեւոր պէտք մըն է: Բայց
ր այս ձեռնարկը յաջողի, անհրաժեշտ է որ Հայ գրողներ եւ Հայ ընթերցող հասարակու-
թիւնը նուիրեն անոր իրենց համակրութիւնը եւ աջակցութիւնը: Կը մաղթենք որ Աստուած օրհնէ
այս ձեռնարկը, եւ Իր օրհնութիւնը թափէ նաեւ այն ամէն ազգօգուտ գործերուն վրայ, որ կը կա-
տարուին Հայ ազգին տառապանքները մեղմացնելու եւ անոր ճշմարիտ զարգացման եւ բարօրու-
թեան սատարելու նպատակով:

ՀԱՅԵՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԿԷ. — Կ. ՊՈԼԻՍ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 3, 1914 — ԹԻՒ 1

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅԵՐ 1914 տարւոյ այս առաջին թիւով նոր շրջան մը կը թեւակոխէ: Վաթսուն եւ վեց տարիներ այս թերթը հրատարակուեցաւ Ամերիկեան Պորտի կողմանէ եւ Ամերիկացի միսիոնարներու խմբագրութեամբ: Այս օր խմբագրական եւ վարչային նոր կազմով մը կը ներկայանայ ան Հայ հասարակութեան: Խմբագրական արդի մարմինը կը բաղկանայ երեք անդամներէ, որոնց երկուքը Հայ են, եւ մին Ամերիկացի: Իսկ թերթին վարչային պատասխանատուութիւնը յանձնուած է Հայ ծանօթ հրատարակիչի մը:

Ոչ ոք կրնայ ուրանալ այն գնահատելի ծառայութիւնները զորս ԱՒԵՏԱԲԵՐ անցեալին մէջ մատուցած է Հայ ազգին ընդհանրապէս եւ Հայ Աւետ. հասարակութեան մասնաւորապէս: Թերթին արդի վարիչները իրենց հաճելի պարտականութիւնը կը համարին, ի դիմաց մէկէ աւելի Հայ երախտապարտ սերունդներու, անկեղծ շնորհակալութիւն յայտնել թէ Ամերիկեան Պորտի եւ թէ Ամերիկացի նախկին խմբագիրներու՝ իրենց մատուցած թանկագին օժանդակութիւններուն համար:

ԱՒԵՏԱԲԵՐի ուղղութեան մասին նոր բան մը ըսելու պէտք չենք տեսներ: Կը փափաքինք միայն շեշտել սա կէտը թէ արդի վարիչներուն անկեղծ բաղձանքն է ԱՒԵՏԱԲԵՐՆ ընել Հայկական թերթ մը որ ոչ միայն լոկ Հայ Աւետ. հասարակութեան շահերուն ծառայէ, այլ ամբողջ Հայ ազգին բարելաւման եւ զարգացման սատարող ազդակ մը՝ հանդիսանայ: Մեր ծրագիրն է ամէն դասակարգի պատկանող Հայ ընտանիքներու համար շաբաթական բաղձալի այցելու մը ընել այս թերթը:

Համարձակեցանք ստանձնել ԱՒԵՏԱԲԵՐի հրատարակման գործը, վասն զի խորապէս համոզուած ենք թէ այսպիսի շաբաթաթերթ մը մեզ Հայերուս համար ամենակարեւոր պէտք մըն է: Բայց որպէս զի այս ձեռնարկը յաջողի, անհրաժեշտ է որ Հայ գրողներ եւ Հայ ընթերցող հասարակութիւնը նուիրեն անոր իրենց համակրութիւնը եւ աջակցութիւնը: Կը մաղթենք որ Աստուած օրհնէ այս ձեռնարկը, եւ իր օրհնութիւնը թափէ նաեւ այն ամէն ազգօգուտ գործերուն վրայ, որ կը կատարուին Հայ ազգին տառապանքները մեղմացնելու եւ անոր ճշմարիտ զարգացման եւ բարօրութեան սատարելու նպատակով:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊ Ի ԼՈՅՍԸ

Աւետարան

Անցեալ չաբթուան մեր Տեսութեան մէջ, տարուան վախճանին, թուեցինք կարգ մը խընդիրներ որոնք անյեալ տարի կրնային լուծուիլ բայց անլոյծ մնային: Դուցէ ընթերցողին մտքին վրայ այն տպաւորութիւնը ձգեցինք թէ մենք ալ կը պատկանինք յոռետեսներու խումբին, որ քաղաքական կացութիւնը վատթար, յուսահատ եւ անյոյս կը դաւանի: Եթէ, հակառակ մեր կամքին, այդ տպաւորութիւնը յառաջ եկաւ, կը փութանք ուղղել զայն: Տարին փակած ժամանակնիս եթէ դժգոհութեան նման զգացում մը ունեցանք, նոր տարին կը մտնենք հաւատքով եւ յոյսով լեցուն: Դիչերուան անհաճոյ խորհուրդները եւ երկիւդները կը փարատին երբ արեւը ծագի: Մենք անկեղծօրէն կը հաւատանք թէ բարեշրջութիւն մը տեղի կ'ունենայ արտաքին, ինչպէս նաեւ ներքին քաղաքական իրայ մէջ: Դանդաղ քայլերով, խաւարին մէջ խարխափելով մարդիկ կը յառաջանան դէպ այն աղօտ նշոյլը որ հորիզոնին վրայ արշալոյսին մօտենալը կ'աւետէ:

Խաղաղութիւն

Եթէ պատճառներ ունենանք զժգոհ ըլլալու անցեալ տարուան հաշուեյարդարութենէն, չը մոռնանք թէ նոյն այդ հաշուոյն մէջ չահու կողմը արձանագրելիք չատ բաներ կան: Կ'ուզենք դիտել տալ թէ մեծ տէրութեանց մէջեւ գլխուց բաղխումի մը առջեւը առնուիլը ինքնին չնորհաւորելի պարագայ մըն է: Դաղանիք չէ թէ Պալքանեան դաշնակցութիւնը, առաջին եւ երկրորդ պատերազմները, կղզիներու բաժանումը եւ Ալպանիոյ ստեղծումը, որոնց մէջ Յոյն, Թուրք, Պուլկար, Սերպ եւ Ալպանացի իրը գլխաւոր դերակատար կը դաշնակցէին, կ'արշաւէին, կը մարտնչէին, կ'ելլէին եւ կ'իյնային, իրականին մէջ Սլաւ եւ Տեւտոն մենամարտի մը արտաքին երեւոյթներն էին: Երբեակ Համաձայնութիւնը լուռ ու խոր պայքար մը կը մղէր Երբեակ Զինակցութեան դէմ: Այդ պայքարին միջոցին վայրկեաններ եղան երբ համաշխարհային պատերազմը գրեթէ անխուսափելի թուեցաւ. պատերազմ մը՝ ուր քսան երկու մրլիոն մոլեգին երիտասարդներ պիտի արձակուէին իրարու վրայ մահուան ահաւոր կրկէսին մէջ: Եթէ դիւանագիտութիւնը յաջողեցաւ, երբեմն զուարթի եւ երբեմն նոյն իսկ ծիծաղելի միջոցներով, այդքան մեծ աղէտ մը արգիլել, արժանի է չնորհակալութեան: Պայքարը դատապարտելով հանդերձ կը չնորհաւորենք Եւրոպան որ գէթ արիւնոտ վախճանի մը չյանգեցաւ ան: Մեծ աէրութիւնները պատերազմէ կը խուսափին եւ այդ՝ վաստակն է խաղաղութիւն սիրողներուն:

Առդարութիւն

Երբ խնդիրներ կը ծագին եւ անմիջապէս գոհացուցիչ կերպով կարելի չըլլար լուծել զանոնք, չվճռենք իսկոյն թէ անոնք միշտ անլուծելի պիտի մնան, միշտ պիտի գրաղեցնեն եւ տագնապեցնեն մարդկութիւնը: Բոլոր այն հարցերը, որոնցմով անցեալ տարի գրաղեցաւ աշխարհ սրտատրոփ անձկութեամբ, այսօր աւելի մօտ են իրենց գոհացուցիչ վախճանին քան անցեալ տարի: Սխալներ գործուեցան, անիրաւութիւններ եղան, թանկագին պատեհութիւններ գուցէ վայրապար վատնուեցան, բայց արդարութեան եւ ճշմարտութեան ախոյեանները պարտութեան մատնուած չեն եւ չեն քաշուիր ասպարէզէն: Անոնք կանգուն են տակաւին, աւելի հաստատամիտ, աւելի անկուն քան երբեք, նոյն այդ սիրալներուն պատճառաւ, նոյն այդ անիրաւութեանց երեսէն աւելի ստուարացած չարքերով, աւելի պատկառելի:

Իրաւունք

Յաճախ վհատութեան կը մատնուինք երբ կը տեսնենք անկեղծութեան պակասը դիւանագիտական յայտարարութեանց մէջ: «Ազգերու ազատագրումը,» «անիրաւելին իրաւունքը,» եւ ասոնց նման վսեմ ասացուածներ անխմաստ պիտակներ դարձած են ծածկելու համար երկրակալական չահատակութիւններ եւ ոխերիմ պայքարներ: Բայց եթէ մարդիկ ստիպուած կը զգան իրենց անարժան նպատակները ծածկել արժանաւոր ածականներու կեղծ քողովը, այդ պարագան ինքնին ցոյց կու տայ թէ վսեմ գա-

ցումներ արձագանգ կը դանեն բազմաթիւ անկեղծ սրտերու մէջ։ Անցեալին մէջ կառավարութիւններ պէտք չէին տեսներ իրենց պատրազմները չքմեղացնել՝ անոնց աղնիւ եւ անչահախնդիր նպատակները վերագրելով։ Այսօր այն մարդիկը որ այդ կեղծիքը կը գործածեն՝ իրենց այդ կեղծաւորութեամբն իսկ, գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար, խոնարհած կ'ըլլան անոնց առջեւ որ ազգերու վերադոյն պարտքը կը սեպեն ղրկեալին իրաւունքը ընել։

Դագող արեգակը

Ինչ է վերջապէս մէկ տարին մարդկութեան կեանքին մէջ։ Ապագան անոնցն է որ Սրտակութեան յաղթանակին կը սպասեն։ Անցեալին սխալները՝ սերմերն են ապագայի փառքին։ Զօրութիւն մը կայ անտեսանելի բայց ամենայաղթ, որ կը մղէ մարդկութիւնը դէպ առաջ, հոն ուր պատերազմները պիտի դադարին, կեղծիքը պիտի դատապարտուի, Արդարութիւնը պիտի յաղթանակէ եւ Սէրը տիրապետէ։ Վերցնենք աչքերնիս դէպ ի լեռները ուր լոյսի նշոյլ մը կը փայլփլայ. հոն Արեգակը պիտի ծագի։

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Աւետարերի խմբագիրները, նոր տարւոյ այս առաջին թիւին հրատարակման առթիւ, կը բաղձան մէն մի ընթերցողի ներկայանալ իբրեւ անոր անկեղծ բարեկամը եւ ըսել անոր, «Շնորհաւոր նոր տարի. կը բարեմաղթենք որ 1914 տարին ձեր կեանքին ամէնէն երջանիկ տարին ըլլայ։» Եւ կը համարձակինք այս մեր բարեմաղթութեան կցել գուշակութիւն մը, և յայտարարել թէ նոր տարին պիտի ըլլայ իրապէս երջանկագոյն տարին այս տողերը կարդացող իւրաքանչիւր անհատի համար, որ կ'ընդունէ ճշմարիտ երջանկութեան քնոյթը, և անկեղծօրէն կը կամի տիրանալ անոր։

Մեր անդրդուելի համոզումն է թէ ամէն մարդ էապէս ինքն է որ տարին կը հանդիսացնէ երջանիկ կամ ապերջանիկ իրեն համար։ Արդարեւ մարդկային կամքէն անկախ արտաքին քաղաքական դէպքեր կան որոնք իրենց մեծ ազդեցութիւնը ի գործ կը դնեն մեր կեանքին վրայ, և զայն կ'ընեն ուրախահոտ կամ տրտմահոտ։ Եւ մենք ի սրտէ բաղձացող ենք որ այդ ազդակները միշտ նպաստաւոր ըլլան մեր ընթերցողներուն համար։ Կը բարեմաղթենք որ յառաջիկայ տարւան մէջ անոնք զերծ մնան ամէն ձախորդութիւնէ և հիւանդութիւնէ, և օրէ օր ականատես ըլլան ընտանեկան, ազգային և քաղաքական կեանքի պայմաններու մէջ կարեւոր բարեփոխումներու։ Բայց ընդունինք թէ եթէ նոյն իսկ կարելի ըլլար մեր մաղթանքներով և մեր կամքին ոյժովը յեղաշրջիչ ազդեցութիւն ի դործ դնել մեր կեանքին արտաքին պայմաններուն վրայ, տակաւին վստահ չէինք կրնար ըլլալ թէ տարին իրապէս երջանիկ տարի մը պիտի ըլլար մեզի համար։ Եւ ուստի մեր ընթերցողներուն համար մենք կը մաղթենք մանաւորապէս այս մեծատոհմ օրհնութիւնը, — երջանիկ տարի մը։

Բայց ինչպէս կրնանք տարին երջանիկ ընել մեզի համար։ Պէտք է ըմբռնենք թէ բարեմաղթուած երջանկութիւնը բան մըն է որ միշտ կը խուսափի մեզմէ, երբ ուղղակի մեր հետապնդման առարկան կ'ընենք զայն։ Կը նմանի դիցաբանական այն լճակին Ջուրին, որ հեռի հեռի կը փախչէր Ծարաւատանջ հէք Տանտաղոսի չբերթուածքներէն ամէն անգամ որ ան կը փորձէր իր պապակը յագեցնել։ Բայց վերջապէս այս խուսափուկ իրը ձերբակալելու կերպ մը կայ։ Հարկ է զայն հալածելէ դադարիլ և հետապնդել ուրիշ բան մը։ Եւ այդ ուրիշ բանն է ճշմարիտը, ուղիղը, բարին։ Եւ ամէն մարդ պիտի կարենայ այս տարին երջանիկ տարի մը ընել, եթէ անոր ամէն մէկ օրուան մէջ հետապնդէ բարութիւն, արդարութիւն և սրբութիւն։ Երջանկութիւնը անուշաբոյր մխիթարութիւն մըն է որ ինքնաբերաբար կու գայ չբջապատել ամէն անոնք որ անյողդողդ քայլերով կը վերամբառնան անձնուէր և սուրբ կեանքի մը լարձունքները։

Եւ մեր ամէնուս պարտականութիւնն է սիրոյ և համակրութեան աջը կարկառել մեր ընկերք արարածներուն և ամէն ջանք ի գործ դնել որպէս զի կեանքի վտանգալից և խորհրդաւոր ուղեւորութիւնը անոնց համար հանդիսանայ միշտ վերելք մը, և ըլլայ գժուարութեան և փորձութեան վրայ չահուած յաղթանակներու փառապսանծ չարք մը։

Արդ ընկերասիրական այս ամենաարժէր նպատակին իրագործման համար ամէն ոք պէտք է

իր անձնական փորձառութեան գանձերը դնէ ի սպաս իր եղբօր։ Աւետաբերի էջերը միշտ տրամադրելի պիտի ըլլան անոնց համար որ կը բաղձան եղբայրասիրական այս գերագոյն պարտականութիւնը կատարել ընթերցող Հայութեան համար։ Սիրայիր կոչ մը կ'ուղղենք բոլոր Հայ մտաւորականներու և գրիչ չարժելու կարողութիւն ունեցող ամէն անհատի, որ եթէ ունի չահեկան լուր մը, հրահանգիչ տեղեկութիւն մը, վեհ խորհուրդ մը և կամ ներշնչիչ պատգամ մը՝ առանց վարանման հրապարակ իջնէ մեր թերթին միջոցաւ։ Գոհութեամբ պիտի հրատարակուին այն ամէն գրութիւնները որոնք կը ծառայեն Հայութիւնը մխիթարել, քաջալերել, հրահանգել և բարիին առաջնորդել։

Մենք համոզուած ենք թէ Հայեր իբրեւ անհատներ և Հայութիւնը իբրեւ ազգ ոչ միայն պիտի ըլլան օրէ օր աւելի երջանիկ և օրհնուած, այլ տակաւ առ տակաւ պիտի հանդիսանան ամենակարեւոր սատար մը հայրենակից և գրացի համայնքներու քաղաքակրթման և լուսաւորման մեծ գործին մէջ։ Բայց որպէս զի մեր ազգային և ազգային կեանքը հասնի երջանկութեան և օգտաւէտութեան այդ բաղձալի աստիճանին՝ անհրաժեշտ է որ գերմարդկային ջանք մը հասնի մեզի։

Ո՛րքան յաճախ Հայ անհատին և Հայ ազգին լաւագոյն յոյսերը ի դերեւ ելեր են, և մենք խորհեր ենք թէ իրաւունք ունինք յոռետես ըլլալու և յուսահատ՝ մեր ապագային մասին։ Աւետաբեր պիտի չի մոռնայ ամէն յուսահատ և յոռետես Հայու ականջին հնչեցնել «Մեծ ուրախութեան աւետիսը,» —«Ձեզի այսօր Փրկիչ մը ծնաւ։» Մենք ամօթ չենք սեպեր Աւետարանը, «վասն զի Աստուծոյ զօրութիւնն է ան։» Եւ Քրիստոսի փրկարար և կենսատուորոգ զօրութիւնը անծանօթ չէ մեր ազգին մէջ։ Մեր պատուական հայրերը և նախահայրերը ճանչցան զՔրիստոս, ապրեցան հաւատքի կեանքը և մեռան — շատեր իբրեւ նահատակներ — իրենց վերջին շունչովն իրենց հոգին ամենասիրելի Փրկչին յանձնելով։ Եւ եթէ արտօնուէր անոնց վերաին աչքարհ գալ, անոնք պիտի չուզէին ապրիլ տարիներ կեանքով կամ մինչեւ տարիներ մահով մը։ Անոնք լսեցին ձայն մը որ կ'ըսէր, «եկէ՛ք ինծի, բոլոր յոգնած ու բեռնաւորածներ և ես ձեզ պիտի հանգչեցնեմ։» Ունկն դրին այդ երկնային հրաւէրին, գացին Յիսուսի, և Անոր ոտքը ձգեցին իրենց ծանրածանր հոգերը, նեղութիւնները, փորձութիւնները և մեղքերը, և իրենց «անձերուն հանգստութիւն գտան։»

Աչխարհի մէջ երջանկութիւն և խաղաղութիւն գտնելու ուրիշ կերպ չկայ։ Պէտք է յօժարինք կեանքի դժնդակ վերել/քը կատարել Աստուածորդւոյն ընկերակցութեամբ։ Եւ անոնք որ նոր տարւոյն առաջին օրերուն մէջ կ'որոշեն ընել ինչ որ հին և նոր ժամանակներու մէջ պատուականացոյն Հայ Քրիստոնեաներ ըրեր են, և կ'ապրին ներկայ տարւոյն մէջ Քրիստոսի հետ և Քրիստոսի համար, պիտի կարենան ըսել, մինչեւ տարւոյն վախճանը ոգջ մնան կամ ոչ, թէ 1914 տարին իրենց կեանքին ամենաերջանիկ և ամենաօրհնեալ տարին եղաւ, վասն զի «Աստուծոյ խաղաղութիւնը, որ ամէն մտքէ վեր է,» Առաքելական հաւատտումին համեմատ, անոնց «սիրտերը և միտքերը Քրիստոս Յիսուսով պիտի պահպանէ։»

ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«Հաւատամք ի կեանսն յաւիտենականս։» Այս եղած է եկեղեցիին վկայութիւնը ամէն դարու մէջ յորմէհետէ կեանք եւ անմահութիւն ի լոյս բերուեցան Աւետարանին միջոցով։

Ուրիշ կրօններ ալ կը սորվեցնեն յաւիտենական կեանքի վարդապետութիւն։ Բայց միայն Քրիստոնէութեան մէջ է որ այս մեծ ճըշմարտութիւնը լիովին ու բանաւորապէս բացատրուած ու մարմնաւորուած է։ Քրիստոնէական հաւատքը այնպիսի ամուր հիմերու վրայ հաստատուած է որ ուրիշ տեղ չգտնուած ստուգութիւն մը եւ խնդութիւն մը կը բերէ։

Քրիստոնէական հանգանակի մէն մի տունը ամէն հաւատացեալի սրտին մէջ ուրախութիւն յառաջ բերելու հանգամանք ունի։ Հայ եկեղեցւոյ մէջ Հաւատամքին միաբանական ընթերցումը պաշտօնին ամենագեղեցիկ եւ ամենալայելուչ մասերէն մին է, եւ չատ նպաստաւոր կերպով կը լաղդատուի այն մեթոտին հետ, որով այն կ'արտասանուի Արեւմտեան եւ ի մասնաւորի Բողոքական եկեղեցիներու մէջ։ Այս վերջիններուն մէջ Հաւատամքը սովորաբար կ'առնուի, կամ կը կարդացուի առանց

երգուելու եւ գրեթէ այնչափ զգացումով որչափ կը ղրուի հասարակ այրուբենի արտասանութեան մէջ։ Կարծես թէ կ'ուզուի՝ որչափ կարելի է՝ չուտով լմնցնել ընթերցումը։ Կը նկատուի աւելի մտքի քան թէ սրտի ուղղուած կոչ մը։–Սակայն Հայ Եկեղեցիին մէջ՝ տ'րապետող զգացումը ուրախութիւն է, ուրախութիւն որ կը հաւատանք այս փառաւոր ճշմարտութիւններուն, եւ ուրախութիւն որ արժանուած ենք հրապարակաւ զանգակ հաւատակիցներու ընկերակցութեամբ։ Այս է ուղիղ դիրքը եւ այս մշակուելու է ամէն այնպիսիներու կողմէ որ կը զաւանեն թէ Քրիստոնեայ են իրենք։

Յաւիտենական կեանքը որու կը հաւատանք՝ չէ սա տարտամ յոյսը թէ պիտի չարուանակենք ապրիլ մեր սերունդներուն եւ մեր ազգին մէջ կամ այն համբաւին միջոցով որ կրնայ սերունդէ սերունդ փոխանցուիլ։ Այս գաղափարները բաւական մեծ են իրենց տեղերը, սակայն կեանքի մեր գաղափարականէն չատ վար կը մնան։ Յարակցութիւն ունին կրնանկան այնպիսի վիճակներու հետ որ աւելի նախնական են քան մեր ներկայ կրօնական վիճակը։ Հին Կտակարանին մէջ անհատական անմահ կեանքի գաղափարը ի յայտ չեկաւ մինչեւ Հրէական պատմութեան յետնագոյն շրջանը։ Կանխագոյն դիրքերը, թէեւ երբեք չէին սորվեցներ թէ մահը կը վերջացնէ ամէն բան, կը ցուցնեն թէ այն ատեն տածուած գաղափարները քիչ տեղ կու տային անհատին։ Ցեղը կամ ազգը կը համարուէր այն՝ ուր անմահութիւն կը կեդրոնանար։ Վերջին մարգարէներուն իսկ չատ ուշացաւ ըմբռնել յաւիտենական կեանքի վերաբերեալ ճշմարտութիւնը ունէ պարզ, որոշ եւ զոհացուցիչ կերպով։

Այս վարդապետութեան յայտնութիւնը բաւական յառաջդիմեց Հին եւ Նոր Կտակարաններու միջանկեալ շրջանին մէջ, բայց Քրիստոսի գալստեան եւ մանաւանդ մահուան ու յարութեան միջոցով էր որ մարդկութեան պարզուեցաւ անմահ կեանքի վառքը բոլանդակ իր փայլով։

Քրիստոս չեշտեց անձի եւ անձնականութեան արժէքը։ Յայտնեց զԱստուած իրրեւ անձնական Հայր, Ինքզինք իրրեւ անձնական ու միշտ կենդանի Փրկիչ եւ Սուրբ Հոգին իրրեւ անձնական Մխիթարիչ։ Սորվեցուց թէ անձնական փրկութիւն հարկ է իրրեւ միակ միջոց ազգային փրկութեան։ Որոշ քարոզեց եւ իր յարութեամբ ապացուց թէ անհատը կ'ապրի յետ մահու, եւ մահուամբ իսկ կ'սկսի աւելի բարձր ու աղնիւ կեանք մը։ Յիսուս այսպէս ի լոյս բերաւ իւրաքանչիւր մարդկային կեանքի նուիրականութիւնը եւ մեզի սորվեցուց թէ ի՛նչ է մեր իրական յարաբերութիւնը յաւիտենական հետ։

Չփորձեց յաւիտենական կեանքը փաստերով ապացուցանել՝ ի բաց առեալ այն պարագան երբ Հրեաներուն յիշեցուց թէ Աստուած մեռեալներուն Աստուածը չէ, այլ կենդանիներուն, կամ երբ իր աշակերտներուն վրայ տպաւորեց սա գաղափարը թէ, որովհետեւ ինք կ'ապրի, իրենք եւս պիտի ապրին։ Այլ մանաւանդ ընդունուած նկատեց զայն եւ անդադար ապրեցաւ այնպէս որպէս վայել էր անոր որ կը հաւատար թէ ինք յաւիտեան պիտի ապրի եւ իրատով ու օրինակով իր աշակերտները յորդորեց իրեն նմանիլ։

Այսպէս Յիսուս անձամբ իր կեանքով, մահուամբ ու յարութեամբ անմահութեան մեծ ու ամենաբաւ ապացոյցն է այն ամէնուն որ իրեն կը հաւատան։ Երբ իր խօսքերն ու գործերը կ'ուսումնասիրենք եւ կը քննենք այն արդիւնքները զոր իսկապէս յառաջ բերած է աշխարհի պատմութեան եւ անձնական նկարագրի աւելի կարեւոր մարզին մէջ, չենք կրնար չհամոզուիլ թէ Յիսուս իրաւունք ունէր եւ թէ արժանապէս ապրելու միակ կերպն է զգալ թէ ամբողջ յաւիտենականութիւն մը պիտի ապրինք, եւ այս ահաւոր գաղափարին աղդեցութեան տակ ընել ամէն ինչ որ կ'ընենք։

Անմահութեան վրայ մեր հաւատքը վառ եւ զօրեղ պահելու համար մեր բոլոր պէտքն է Յիսուսի հետ առօրեայ ընկերակցութիւն։ Որքան ինք օրըստօրէ մեր կեանքն ըլլայ տառապանքներու իմաստով, նոյնքան մենք կ'զգանք թէ իրմով հաղորդ կ'ըլլանք յաւիտենական կեանքի, եւ սա վստահութիւնը կը գոյանայ մեր մէջ թէ կեանքը զոր իրմով ունինք՝ այնպիսի է որ յաւիտեան պիտի տեւէ իր իսկ ընութեան բերմամբ։

Սակայն գոյութեան տոկ երկարատեւութեան չէ որ կ'ակնարկէ Յիսուս երբ յաւիտենական կեանքի վրայ կը խօսի։ Այդ անշուշտ կը հասկցուի, բայց այդ չէ գլխաւոր բանը։

Ինչպէս յաւիտենական կեանք կայ, նոյնպէս յաւիտենական մահ կայ, եւ երկարութեան կողմէ մին միւսին հաւասար է։ Կեանքի որակն է կարեւորը։ Յաւիտենական կեանքը զոր Քրիստոս ունինք՝ Քրիստոսի սեփական կեանքն է, եւ գիտենք թէ այս է կեանքը իր լայնագոյն, խորագոյն, բարձրագոյն, լիագոյն եւ ամէնօրհնեալ իմաստով։ Ոչ մէկ կեանք կրնայ ոեւէ կերպով գերազանցել կեանքը Քրիստոսի որ մեր կեանքն է։ Այս որակն է որ այնքան սքանչելի բան մը կը դարձնէ զայն, եւ այս պատճառով՝ առանց այս կեանքին ըլլալ, միայն մեր սեփական տակաւ զօրութեամբ ապրիլ, մեղքի դերի ըլլալ, ամենամեծ աղէտն է որ կրնայ մարդկային հոգիի մը պատահիլ։

Յաւիտենական կեանքը զգալի բան մ'է անոնց համար որ ունին զայն։ Լոկ առաքեալները չէին որ արտօնութեան գիտնալ թէ «մահէն կեանքի փոխուելոյն։» Ամէն հաւատացեալի արտօնութիւնն է գիտնալ, եւ գիտնալով ուրախանալ, թէ կեանք ունի յաւիտենական, թէ այս երկրի վրայ իսկ մտած է Քրիստոսով՝ կեանքի ճանապարհ մը, որ վերջ չունի, զոր ոչինչ կրնայ եղծել և որ կը հանդիսանայ ըլլալ կեանքն իսկ Աստուծոյ։

Այս այսպէս ըլլալով, կրնանք նոր տարին թեւակոխել սա անխախտ վստահութեամբ թէ, ի՛նչ ալ պատահի, վախճանը բարի պիտի ըլլայ, պայմանով միայն որ հաւատարիմ ըլլանք մեր Տէրոջ։ Ժամանակի սահումը ոչինչ կրնայ բերել, բայց միայն օրհնութիւն այնպիսիներուն որ յաւիտենական Աստուծոյ բարեկամութիւնը կը վայելեն։

Զօր. Պրամուէլ ՊուԹհ ծրագրած է մեծ հաստատութիւն մը հիմնել ի Լոնտոն Փրկութեան Բանակի հովանաւորութեան տակ։ Հաստատութիւնը պիտի կոչուի «Մարդկութեան Համալսարան» եւ պիտի արժէ 1 միլիոն տոլար։ Պիտի կրնայ պատսպարել 200 այր եւ 300 կին ու սովորական ուսումներ աւանդել անոնց, միանգամայն մարզել զանոնք ձեռական աշխատութիւններու, կրօնի, Բանակի կազմութեան եւ ընկերային այն գործունէութիւններուն մէջ որոնք Փրկութեան Բանակին յատկանիշը կը կազմեն։

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ԵՐԵՍ ԱՌ ԵՐԵՍ

ՎԵՐ. Մ. Կ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Մովսէսի կեանքը երեք հաւասար մասերու կը բաժնուի՝ իւրաքանչիւրը քառասնամեայ չըրջան մը։ Նախ՝ կը բնակի Եգիպտոս իբր որդեգրեալ զաւակը իշխանուհիին։ Յետոյ իբր փախստական մը կ'ապրի Մադիամու երկրին մէջ, ուր քրմապետին փեսայանալով ընտանիքի եւ զաւակներու տէր կ'ըլլայ, եւ արհեստով հաչնարած մը կը դառնայ։ Վերջապէս յանկարծ այլակերպութեամբ մը դեղի մը պետը, առաջնորդը եւ օրէնսդիրը կ'ըլլայ։ Պատմութեան մէջ միայն վերջին չրջանը մանրամասնօրէն արձանագրուած է։ Ինչպէս Յիսուս, որ 33 տարեկան հասակին մէջ մեռաւ, իր վերջին երեք տարիներովը ծանօթ է աշխարհի, նոյնպէս Մովսէս՝ որ 120 տարեկան հասակին մէջ մեռաւ, իր կեանքին վերջին երրորդովը հռչակաւոր եղաւ։ Շատ մարդոց կեանքին ամէնէն գործունեայ ու օգտակար չրջանը երիտասարդ հասակէն չատ տարիներ յետոյ եկած է։

Երեք մեծագոյն կրօնքները.— Հրէութիւն, Մահմետականութիւն եւ Քրիստոնէութիւն — հաւասարապէս կը յարգեն Մովսէսը եւ զանիկա իրենց Պահապան Սուրբը կը նկատեն։ Պատմութեան մեծագոյն դէմքերէն մէկն է անիկա։ Մեծ է իբր մարգարէ, քանզի ամէն գարու մարդկութեան Աստուծոյ կամքին պատգամաբերը եղած է։ Մեծ իբր կազմակերպիչ, քանզի Եգիպտոսէ ելլող ամբոխը անո՛ւ ազգ մը ձուլուեցաւ։ Մեծ է իբր օրէնսդիր, քանզի ծագումով Մովսիսական է դոնէ կորիզը Հին Կտակարանի Օրէնսդրական դրութեան, որ Եկեղեցին իսկ այնքան խմորած է։ Այս երեք հանգամանքին մէկ հատն իսկ կրնար ոեւէ մէկը անմահացնել. իսկ երեքը միացած են այս մէկ մարդուն մէջ։

Անոր մեծութեան գաղտնիքը ո՞ւր փնտռենք։ «Անկէ ետեւ Իսրայէլի մէջ մարգարէ մը չելաւ

Մովսէսի պէս զոր Տէրը երես առ երես ճանչ-ցաւ» (Բ Օր. Լ.Դ. 10)։ Երես առ երես։ Կեանքին ամէն ճգնաժամը զանիկա Աստուծոյ հետ երես առ երես բերաւ։ Բոցավառ Մորենիին դէպքին մէջ (Ել. Գ. 2), որ իր Կարձն է, Տէրոջը ձայնը լսեց առաջին անգամ։ Սինայի լերան առանձնու-թեան մէջ (Ել. Լ.Դ. 28), որ զինքը Օրէնսդիր չինեց, Աստուծոյ հետ մենախօսեցաւ։ Երբ հոգին աւանդեց Փասգայի գագաթը (Բ Օր. Լ.Դ. 1), քովը միայն Աստուած կար։ Այլակերպութեան Լերանը վրայ Յիսուսի հետ խօսակցեցաւ որ Աստուծոյ «փառացը լոյսը եւ էութեանը բուն պատկերն է» (Ղուկ. Թ. 30)։ Քորեբ, Սինա, Փասգա եւ Հերմոն, այս չորս բլուրները Մովսէսի հոգեւոր կեանքին լեռնակատարներն են, որոնց իւրա-քանչիւրին մէջ զԱստուած դիմաւորեց «երես առ երես»։

Ամէն հոգեւոր մեծութեան գաղտնիքը ասի-կա է։ Մեծ են այն հոգիները որոնց Աստուած կը հպի։ Ամէնէն հասարակ նկարագիրը անհու-նապէս կ'ազնուանայ, կ'ընդարձակի, կը խո-րունկնայ Անոր չափմամբը։ Եթէ կ'ուզես որ կեանքդ արբանայ ու Քրիստոսակերպ ըլլայ, ժամանակ գտնելու ես Աստուծոյ հետ առանձ-նանալու։ Երբեմն երբեմն լե՛ռը ելլիր որ կարե-նաս դաշտին վրայ ապրիլ։ Երես առ երես։

ՔԱՐՈԶ ՄԸ

ՎԵՐ. Ա. Պ. ՇՄԱՒՈՆԵԱՆ

«Աշխարհին Թագաւորութիւնները մեր Տէրոջը ու իր Օծեալինը եղան, եւ ինք պիտի Թագաւորէ յաւիտեանս յաւիտենից» Յայտ. ԺԱ. 15։

Յայտնութեան գրքին մէջ չատ բաներ կան զորս չենք կրնար հասկնալ։ Անոր մարգարէու-թիւններէն ոմանք անմեկնելի կը մնան։ Հեղի-նակը իր գիրքը գրած է այնպիսի ժամանակ մը երբ Եկեղեցին հալածանաց մկրտութենէ մը կ'անցնէր, եւ հետեւաբար ստիպուած է գործա-ծել տեսակ մը ծածկագիր լեզու, առացուած-ներ, մարգարէութիւններ եւ խօսքի ձեւեր, որոնք թէեւ հասկնալի ժամանակին Քրիստոս-եաններուն, այսօր քան գարեր յետոյ գրեթէ կորսնցուցած են իրենց նշանակութիւնը։

Մէկ խորհուրդ մը սակայն կը մնայ ցայտուն, որով եւ անվիճելի. ամբողջ գրքին հիմնական մեծ խորհուրդն է այն, լուծումը օրուան մեծ հար-ցին, վճռական պատասխանը ժամանակին ան-խուսափելի հարցումին — Քրիստոսի Եկեղեցին պիտի մնայ թէ անյայտանայ։ Ամէն ինչ որ կը թուէր իրական ոյժ մը ներկայացնել այնարհի մէջ՝ այդ Եկեղեցիին դէմ ելած էր։ Հռովմայ կայսրերը երդումով ուխտած էին ջնջել «Նոր աղանդը»։ Այդ կայսրերուն հետ էին անպար-տելի լեգէոնները, հին աշխարհի արհամարհոտ փիլիսոփայութիւնը եւ գիտութիւնը եւ նախապա-շարեալ խուժանը իր միլիոնաւոր գլուխներով։ Աշխարհածաւալ կայսրութիւնը մահու եւ կենաց պայքար մը սկսած էր խաչեալ Նազովրեցիին ափ մը հետեւորդներուն դէմ։ Ո՞ր կողմը յաղթա-կան պիտի ելլէր, ո՞ր կողմը գատապարտեալ էր պարտութեան եւ բնաջնջումի։ Այս էր ահա օրուան հարցը։ Եւ պատասխանը կու գայ Պատ-մոսի աքսորականէն։ Յոյսով ու հաւատքով եւ արութեամբ լեցուն, հարիւրաւոր ձեւերով, ա-ռակներով եւ տեսիլքներով ծովու անապատին մէջ կը հնչէ աւետաբեր պատգամը. — Քրիստո-սի Եկեղեցին յաւիտեան պիտի ապրի։ «Ան որ լսելու ականջ ունի՝ թող լսէ թէ Հոգին ի՛նչ կ'ըսէ Եկեղեցիներուն... Գիտեմ քու գործքերդ եւ նեղութիւնդ... Մինչեւ ի մահ հաւատարիմ եղիր և ես քեզի կենաց պսակը պիտի տամ... Ան որ կը յաղթէ՝ անիկա իմ Աստուածոյս տա-ճարին մէջ սիւն մը պիտի ընեմ... ան որ կը յաղթէ... անոր իշխանութիւն պիտի տամ աղ-գերուն վրայ... Այսպէս կ'ըսէ Ամէնը, Հաւա-տարիմը եւ Ճշմարիտը, Սկիզբն եւ Ծմեզան, Գառնուկը որ մեռաւ եւ կենդանի է յաւիտեան, Եկեղեցին որ իր արիւնով ծախու առաւ՝ պիտի մնար անսասան։ Ամէն բան պիտի փոխուի. առ-ջի երկինքը եւ առջի երկիրը պիտի անցնին եւ ալ ծով պիտի չըլլայ, բայց Քրիստոսի Եկեղե-ցին, Սուրբ Քաղաքը, Նոր Երուսաղէմը երկին-քէն Աստուծմէ պիտի իջնէ իր էրկանը համար զարդարուած հարսի մը պէս։»

Այս է ահա Յայտնութեան գրքին պատգամը Եկեղեցիներուն։ Անոր բոլոր տեսիլքները, մար-գարէութիւնները եւ խորհրդաւոր խոստումները խտացած կը գտնենք մեր բնաբանին մէջ — «Աշ-խարհին Թագաւորութիւնները մեր Տէրոջը եւ

իր Օծեալինը պիտի ըլլան, եւ ան պիտի թա-
գաւորէ յաւիտեանս յաւիտենից։»

Եւ Եկեղեցին անսկուզն հաւատքով փարած է միշտ այս խոստումին։ Դարեր անցած են եւ դարեր պիտի անցնին, չրջաններ բոլորած են եւ չրջաններ պիտի բոլորին, բայց Քրիստոսի Եկեղեցին պիտի մնայ յաւիտեան։

Սակայն այնպիսի աշխարհի մը մէջ ուր ամէն բան կը փոխուի, փոխոխական տարր մը ըլլալու է նաեւ Եկեղեցիին մէջ։ Մարդկութիւնը հսկայ քայլերով կը յառաջանայ, պէտք է յառաջանայ նաեւ Եկեղեցին։ Զարգացումը անմեկին ընկերն է կեանքի, իսկ անշարժութիւնը՝ մահուան։ Եւ Եկեղեցին որովհետեւ կենդանի է՝ անոր համար չի կրնար բոլորովին անշարժ եւ անփոփոխ ըլլալ։ Բայց կայ տարր մը անփոփոխ եւ մնայուն Քրիստոսի Եկեղեցիին մէջ։ Ո՞րն է այդ տարրը։ — Ոչ թէ պաշտամունքի ձեւերը, ծէսեր եւ արարողութիւններ։ Անցելոյն մէջ յաճախ փորձուած է իբր մնայուն նկատել այն որ անցաւոր է։ Եկեղեցին զԱստուած պաշտելու իմ եղանակս է կ'ըսէ Հրէան։ Եւ կը փարի իր ծխացող խունկին, իր ճճնճերող ողջակէզին, իր արիւնոտ սեղանին, եւ կը կերտէ մարմարեայ ամբակուռ տաճարը Սիոնի բարձանց վրայ, եւ կը պատէ զայն պարիսպներով եւ կ'ըսէ, «Միայն Երուսաղէմ է սեղը ուր պէտք է երկրպագութիւն ընել։» Բայց Քրիստոս կու գայ եւ աւելի լայն իմաստ մը կու տայ երկրպագութեան։ Նոր կեանքը չի կրնար պարփակուիլ հին ձեւերուն մէջ։ Տաճարը պէտք է կործանի եւ հոն քար մը քարի վրայ չմնայ, որպէս զի երեք օրուան մէջ կանգնի անձեռագործ եւ հոգեւոր տաճարը անքակտելի եւ յաւիտենական։ Հրէից պէս Քրիստոնեաներ ալ յաճախ արտաքին ձեւերու եւ դիպուածական երեւոյթներու մէջ կարծած են տեսնել մնայուն տարրը Քրիստոսի Եկեղեցիին։ Ջանացած են կենդանի Եկեղեցին սեղմել վիմեղէն կաթողիկէներու, հինաւուրց արարողութեանց եւ մոռցուած լեզուներու մէջ։ Չէ կարելի։ Արտաքին ձեւեր այն ատեն միայն անփոփոխ կ'ըլլան երբ ներքին կեանքը կը դադրի գոյութիւն ունենալէ։ Հին ու ճարպիկ ժողովուրդ մը կը գիտէր իր թագաւորները եւ լուրգերու մէջ կը տեղաւորէր զանոնք, իբր թէ զանոնք մահուան դէմ պաշտպանելու համար, բայց պահուածները ուրիշ բան չէին, այլ մեռեալ պիակներ։

Քրիստոս եկաւ որ կեանք տայ եւ լման կեանք։ Արտաքին ձեւեր, հինաւուրց արարողութիւններ, ապառաժեայ տաճարներ միայն այն ատեն նշանակութիւն մը կ'ունենան երբ բաբախուն կեանքով լեցուած են։ Եւ կեանքը զարգացում կ'ենթադրէ եւ զարգացումը փոփոխութիւն՝ արտաքին երեւոյթներու մէջ։

Ո՞րն է ուրեմն մնայուն տարրը Քրիստոսի Եկեղեցիին։ Կարելի՞ է արդեօք հաւատոյ որեւէ պաշտօնական բանաձեւումի, որեւէ հանդանակ նկատել յաւիտենական։ Դիտենք թէ չատեր այնպէս կարծած են։ Հաւաքենք բոլոր եպիսկոպոսները, բոլոր աստուածաբանները եւ թող անոնք բանաձեւեն վերջնական հանդանակը. այսպէս կ'ըսէր հին Եկեղեցին։ Եւ մենք պատկառանքով եւ երկիւղածութեամբ կ'ընդունինք Անցելոյն մեզ կտակած այդ թանկագին Հանդանակները։ Մեծ է արդարեւ անոնց արժէքը։ Բայց ի՛նչպէս մեկ ժողովը կը ջնջէր եւ կը հակասէր, կը կրճատէր կամ անբաւական կը սեպէր միւս ժողովին քրէական. ի՛նչ վէճեր, ի՛նչ կռիւներ, ի՛նչ պատերազմներ եղած են, այս հանդանակներուն իւրաքանչիւր բառին վրայ։ Անցելոյն մէջ ձեւուեցան անոնք եւ ձեւափոխուեցան, ապագային ալ անշուշտ պիտի ձեւուին եւ ձեւափոխուին։ Անհրաժեշտ է որ մարդիկ կարող ըլլան ըսել վճռակատօրէն «Հաւատամք։» Անհրաժեշտ է որ հաւատքը բանաւոր եւ որոշ լեզուով մը արտայայտուի։ Բայց հոգեւոր նոր փորձառութիւններ նոր ձեւերով պիտի արտայայտուին։ Երբ հաւատքը ընդարձակի եւ հասունցայ, հին հանդանակները, հին բանաձեւերը, նեղ եւ անբաւական պիտի գան. անոնք չեն ուրեմն մնայուն մասը յաւիտենական Եկեղեցիին։

Կարելի՞ է մնայուն նկատել Եկեղեցւոյ ձեռնադրութիւնը, այն մարդիկը, այն սուրբերը որ կը կազմեն Եկեղեցին։ Սեա՞ղ, ո՛չ։ Ո՛րքան արագ կը փոխուին Եկեղեցւոյ անդամները։ «Ձեր հայրերը ո՞ւր են. եւ մարգարէները միթէ անոնք յաւիտեան կը մնա՞ն։» Եթէ արտօնուէինք այս առաւօտ այցելել այն Եկեղեցին ուր մեր մանկութեան ժամանակ սովոր էինք երթալ, ի՛նչ փոփոխութիւններ, ի՛նչ յուսախաբութիւն պիտի գտնէինք հոն։ Հին ծանօթ դէմքերէն չատերը ի գուր պիտի փնտռէինք. հին տեղերը նոր անձինք պիտի տեսնէինք.

անձանօթներ պիտի մտնէին դռնէն ներս եւ տարբեր ձայներ պիտի բարձրանային ամպիտնէն ու դասէն. եւ այն բարի բարի անձինքը, եկեղեցւոյն սիւները, առանց որոնց կը կարծուէր թէ եկեղեցին չի կրնար կանգուն մնալ, հաղիւ յիշուին գուցէ այսօր անոնց տեղը դրաւող սեռունդին կողմանէ: Մեծ է անձնական աղդեցութեան արժէքը, բայց ոչ մէկ անձ անհրաժեշտ տարրը կը կազմէ Քրիստոսի Եկեղեցւոյն:

Հզօր բանակի մը պէս կը յառաջանայ Եկեղեցին. հոս մին եւ հոն միւսը չարքերէն դուրս կ'իյնայ, նորեր կու գան լրիւ ու անոնց տեղը կ'անցնին, ու բանակը կը յառաջանայ եւ մենք այսօր կ'արշաւենք հոն ուր սուրբերը երբեմն կ'արշաւէին: Երբ մենք ամէնքս ալ անցնինք լռութեան սահմանը, Եկեղեցին առանց մեղի պիտի մնայ անսասան:

Ո՞ւր է ուրեմն մնայուն տարրը:

Հոս, այս Գրքին մէջ, դէպք առ պատասխանը: Մնայուն Քրիստոսը. Ալֆան եւ Օմեղան, Սկիզբն: «Ահա ես ձեզի հետ եմ մինչեւ աշխարհի վերջը:» «Աչքի երեւցած բաները անցաւոր են, բայց աչքի չերեւցածները յաւիտենական:» Հոգին է որ կը մնայ: Արտաքին ձեւերը երկրպագութեան եւ դաւանանքի, կերպարանափոխ կ'ըլլան. կենդանի Քրիստոսը կը մնայ յաւիտեան: Քրիստոսի հոգին է մնայուն Եկեղեցին: Դարերու յարափոփոխ չրջաններուն մէջ Ան մնացած է միշտ կենդանի եւ յաղթական:

Սղանդներ, հերձուածներ եւ ապականութիւններ, սխալ վարդապետութիւն եւ անարժան նպատակներ, աւերած եւ եղծանած են մարդկային տարրերը Սատուծոյ Եկեղեցիին. բայց ներքին Զօրութիւն մը յաղթած է ամէնուն, Քրիստոսի հոգին փրկած է միշտ Եկեղեցին: «Ես եմ յարութիւնը եւ ճշմարտութիւնը եւ կեանքը:»

Բարձրացնենք մեր տաճարները եւ զարդարենք զանոնք գեղեցկութեան վսեմ զարդերով, եւ թող դուռայ հոն երգեհոնը եւ հնչեն ծնծղաները եւ բուրէ խունկը, սրբութեան վայելչութիւնովը պաշտենք զԱստուած, բայց յիշենք թէ այս ձեւերը եւ արարողութիւնները որքան ալ ազդեցիկ եւ ներշնչող ըլլան՝ չեն տակաւին մնայուն եւ անհրաժեշտ տարրերը Քրիստոսի Եկեղեցիին:

Մտիկ ընենք երկիւղածութեամբ մեր հայրերուն դաւանանքին, եւ դիտանք արտայայտել մեր հաւատքը աներկբայ եւ անվերապահ, բայց յիշենք թէ ամէնէն ուղղափառ դաւանանքն իսկ անկարող է լման չափով սահմանել եւ լիուլի բացատրել կենդանի Քրիստոսը:

Բայց մտէք բազմազբաղ չուկան, խանութը, գործատեղին, հիւանդանոցը, խոհանոցը, դպրոցը, հոն ուր մարդիկ կ'ապրին եւ կը չանան մաքուր կեանքով ապրիլ, փորձութեանց դէմ մաքառելով, իրարու օգնելով, սիրոյ եւ կարեկցութեան ձեռք կարկառելով ընկերին, հոն ուր անօթին կը կերակրուի, մերկը կը հագուեցուի, ծարաւին չուր կը տրուի եւ բանտի մէջ եղողներուն այցելութիւն կ'ըլլայ: Հոն է ահա Քրիստոս-լինքը, հոն մնայուն Եկեղեցին, հոն Սատուծոյ թագաւորութիւնը:

Մեր յոյսը հաստատենք յաւիտենական Քրիստոսին վրայ, որուն հոգին աշխարհի բոլոր փոփոխութեանց մէջ կը մնայ անփոփոխ, կ'ողողէ մարդկութիւնը կարեկցութեամբ եւ սիրով, կը կանչէ տառապեալ եւ մեղաւոր մարդկութիւնը կեանքի եւ արքութեան մինչեւ «Աշխարհի թագաւորութիւնները մեր Տէրոջը եւ անոր Օծեալինը ըլլան, եւ Ինք թագաւորէ յաւիտեանս յաւիտենից:»

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ԴԱՍԵՐ

ՅՈՒՆՎԱՐ 25

ՅԻՍՈՒՍԻ ԾԱՌԱՅԵԼ

Յիսուսի նկարագրին վրայ չատ բան կարելի է սորվիլ ուսումնասիրելով նկարագիրը առանց, որ անոր հետեւողներ եղան: Ինչ որ ալ եղած ըլլայ անոնց անցեալ կեանքը, կրնանք անոնց ամէնուն մէջ ալ տեսնել սէր մը ճշմարտութեան եւ արդարութեան համար: Անոնք փափաքեցան աւելի բարի այրեր ու կիներ ըլլալ եւ հասկցան թէ այդ բարութեան կրնան հասնիլ Յիսուսի հետ ըլլալով եւ անոր ծառայելով: Անոնք չձախողեցան. այդ ծրագիրը յաջողեցաւ: Յիսուսի հետ ընկերակցիլը զանոնք օրէ օր աւելի բարի ըրաւ: Մինչ անոնք անոր հետ չըլլեցան, մտիկ ընելով անոր խօսքերը, անոր հարցումներ հարցնելով եւ անոր հարցումներուն պատասխանելով, անոր բարի

գործերը տեսնելով, զայն չատ մօտէն ու համակրալիր կերպով ուսումնասիրելով, ինչպէս նաև անոր եղական անձնաւորութեան աղդեցութեան ենթարկուելով, անոնք իրենց կեանքերուն մէջ նոր ու աքանչելի ուժ մը զգացին։ Անոնք զայս իբրեւ Յիսուսի զօրութիւնը ճանչցան։ Նոյն ատեն դիտէին թէ այս զօրութիւնը Աստուածային էր։ Եւ այսպէս աստիճանաբար սա եղրակացութեան եկան թէ Յիսուս մարմինով յայտնուած Աստուած էր։

Այսօր ալ այդպէս է։ Եթէ կ'ուզէք գիտնալ թէ ո՛վ է Յիսուս, նայեցէք թէ ան ի՛նչ կ'ընէ կեանքերուն և նկարագիրներուն մէջ այնոնց որ իր ճշմարիտ աշակերտներն են։ Աւելի աղէկ է որ դուք անձամբ սիրէք զայն ու ծառայէք անոր։ Անձնապէս ծանօթացէք անոր հետ և դուք ալ Թովմասին հետ պիտի ըսէք, «Իմ Տէրս և իմ Աստուածս։»

Յիսուսի հետեւող կիներ միշտ հաւատարիմ գտնուած են անոր, անձնանուէր ու անձնազոհ եղած են։ Անոնք խանչէն ամէնէն հառքը բաժնուողները և վերեզմանին առաջին այցելողներն եղան. Յարութեան աւետիսը առաջին անգամ յայտարարողը կին մըն էր։ Կիները միշտ, եկեղեցիին կանխագոյն օրերէն սկսեալ, ամենահաւատարիմ ծառաներն եղած են Յիսուսի։ Յիսուս անթերի կերպով աղնիւ էր կիներու հանդէպ և պատրաստակամ էր անոնց օգնելու։ Անոնք չատ Յիսուսը այրերէն աւելի աղեկ հասկցան։ Չարմանալի չէ որ Քրիստոնէութիւնը բարձր դիրք մը կու տայ կիներուն։ Թուրքիոյ Քրիստոնեայ եկեղեցիներուն մէջ կիներու դիրքը ինչ չափով հասած է Յիսուսի դաղափարականին։ Որչափ աղդուած է Իսլամութենէն։

Մենք Յիսուսի կը ծառայենք մեր ընկերարարածներուն ծառայելով։ Եկեղեցական պաշտամունքը ինքնին վախճան մը չէ, այլ ներչնչում մը, այս միւս ու աւելի ճշմարիտ ծառայութեան համար։

Մենք Յիսուսի կը ծառայենք ոչ թէ մեր բարի գործերով վրկուելու համար, այլ անոր համար որ կը սիրենք զայն որ իր կեանքը զոհեց մեզի համար։

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅՈՑ ԵՒ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒ

ՏՐ. Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ

Երբ մենք 1912ի Մայիսին վերջերը Ամերիկա կը մեկնէինք՝ դեռ կը չարունակէր Թուրքիոյ քեւիտալական պատերազմը և Տարտանէլ նաւերու երթեւեկութեան համար դեռ նոր բացուած էր, Իտալական նաւատորմին ներս մուտքը արդիլելու համար քանի մը չաբաթներ դոց մնալէ ետքը։ Երկու հարիւր կամ աւելի չոգենաւեր, որոնք նեղուցին այս կողմն էին, անցնելու համար կը սպասէին, և մենք մեզ Ամերիկա տանելիք չոգենաւին ժամանակին հասնելու համար կարեւոր նկատեցինք երկաթուղիով երթալ Տէտէ Աղաճ, ուր կը հանդիպէին Խաիվական չոգենաւեր՝ Տարտանէլի գոց ըլլալուն պատճառով։ Փաթրաս երթալու ատեն մեր չոգենաւը ճամբու վրայ հանդիպեցաւ նաև Իզմիր։ Վեր. Տր. Խոսրով Րիկզ չոգենաւ եկաւ մեզի հետ տեսակցելու համար և հաճելի օր մը անցուցինք իրեն և Միսիս Րիկզի հետ, եւ երբ այդ ազնիւ մարդուն մնաք բարով կ'ըսէինք, հազիւ թէ կը կարծէինք որ իրեն հետ երկրի վրայ մեր վերջին տեսակցութիւնն էր այդ։

Փաթրասէ Ամերիկա մեկնեցանք Օսթրօ-Ամէրիքըն չոգենաւային ընկերութեան ամէնէն նոր ու արագընթաց չոգենաւով, որ մեզ Նիւեորք հասցուց 12 օրէն, ճամբան Փաթրաս եւ Ալժէրի հանդիպելով միայն։ Անոնց համար, որ չեն աճապարեր եւ կ'ախորժին ծովագնացութենէ, չոգենաւային այդ ղիծով երթալէ աւելի դիւրին, աժան ու հաճելի կերպ մը չկայ։ Անկէ այնչափ հաճոյք զգացինք որ վերադարձնիս ալ նոյն դիծով ըրինք։ Այս տողերը գրելու նպատակը արդէն կը յայտնուի յօդուածիս վերնագիրին մէջ։ Ժամանակին մեծ մասը անցուցի Ամերիկացի ազգականներու եւ բարեկամներու հետ, եւ հոն անցուցած կիրակիներէս չատերը ուղերձներ տրի Անգլիախօս ժողովուրդներու։ Բայց նոյն ատեն օգտագործելի նաեւ ամէն առիթ զոր ունեցայ Հայ բարեկամներ տեսնելու համար, և տատներէք տարբեր եկեղեցիներու մէջ պատեհութիւնը ունեցայ իրենց լեզուով խօսելու Հայ ժողովուրդներու։

Շատ տեղեր Հայեր գտայ։ Ֆլորիտա անցուցած երկու ամսուանս ընթացքին, ամէնէն մեծ ժողովուրդը որուն խօսեցայ՝ եկեղեցի մըն էր, որուն հովիւն էր Հայ մը ղոր ճանչցած ու սիրած եմ իր տղայութեան տարիներ առաջ, Մուշի մօտ Տէրգեւանի փոքր գիւղին մէջ։ Ան իր պատանութեան գաղթած էր Ամերիկա, ուր նախնական, գոլէճական ու ճեմարանական կրթութիւնը ստանալէ ետքը հովիւ եղած էր Ամերիկեան եկեղեցիներու մէջ։ Ան 700 ունկնդիրները, որոնց խօսեցայ իր եկեղեցիին մէջ, ներշնչող ունկնդիրներ էին։

Ֆլորիտայի ձմեռնային ժողովրդական ուրիշ մէկ յաճախավայրին մէջ գտայ երկու Հայ վաճառականներ, երկուքն ալ Խարբերդի Դաշտին իջմէ գիւղէն. անոնցմէ մէկը Խարբերդի Ամերիկեան ճեմարանի իմ հին աշակերտներէս մէկուն եղբօր թոռն էր, իսկ միւսը մօտաւոր ազգական Վեր. Նիկողոս Կիւլէսէրեանի, որ Վանի քարոզիչն էր իմ հոն բնակած տարիս։

Ֆլորիտայի գիւղերէն մէկուն մէջ, ուր գացած էի քեռորդիիս այցելելու համար, իմացայ թէ քանի մը մղոն հեռու Հայ մը կար, որ նարինջի պարտէզ մը կը մշակէր։ Զիտվ գացինք անոր այցելութեան՝ ընկերակցութեամբ ծերունի եւ գործէ քաշուած կղերականի մը, Մր. Նըթինկի, որ հօրեղբօրորդին է Վեր. Նըթինկի, Ուրֆայի երբեմնի միսիոնարին, նաև Տր. Նըթինկի որ երկար տարիներ միսիոնար եղած է Թուրքիոյ մէջ, և այդ ծեր կղերականին կինն էր երբեմնի Միս Փրէսթընը որ քիչ մը առեն ուսուցիչ եղած է Իզմրուտի մէջ։ Գտայ որ այդ Հայը Կիւրասոնցի մըն էր։

Այս օրհնաւէտները գաղափար մը կուտան թէ Հայերը ի՛նչպէս յրուած են Ամերիկայի մէջ։ Եւ մինչ Ֆլորիտայի վրայ կը զրեմ, կան ուրիշ բաներ ալ զորոնք պիտի ուզէի յիշել։ Քեռորդիիս տունը նարինջի ու կրէյփ-ֆրութ (grape-fruit) կոչուած պտուղի պարտէզի մը մէջն է։ Այս վերջինը, որչափ գիտեմ, չմշակուիր ոչ Սիւրիոյ մէջ, ոչ ալ այս երկրին որ և է մէկ մասին մէջ, մինչդեռ Ֆլորիտայի մէջ հազարաւոր ծառեր կան այս տեսակէն։ Այս պտուղը լեմոնի գոյն ունի, թէև անկէ շատ խոշոր ու գրեթէ կլոր է։ Երբ առաջին անգամ ուտուի՝ սովորաբար շատ չսիրուիր, բայց չուտով կարելի է համին վարժուիլ, և շատ առողջարար ու համեղ պտուղ մըն է։ Կ՛արժէ որ այս երկրին տաք մասերուն մէջ մշակուի, թէև քանի մը տարիներ պիտի պահանջէր անոր համար չուկայ մը գտնել։

Պիտի վարիաքէի Առեւտրաէրի ընթերցողները տանիլ ազարակ մը ձէքսընվիլի մէջ, որ Ֆլորիտայի գլխաւոր քաղաքն է և ուր կը գտնուին հարիւրաւոր միկատիտեռներ, չատերը շատ փոքր, հազիւ գետ մանկիկ, ոմանք հազիւ թէ միջին հասակի մէջ, 25 կամ անոր մօտ տարիք ունենալով, իսկ ոմանք շատ մեծ, այնպէս որ մէկը 300 տարեկանէ աւելի կը հաշուուի և մօտաւորապէս 300 քաշ կը կշռէ։ Պարտէզին ուրիշ մէկ մասին մէջ կան շատ մը Յայլեամիներ։ Անոնցմէ մէկը լծուած տեսայ թեթև կառքի մը ղոր կը քաշէր, ուրիշ մըն ալ տեսայ որուն վրայ առանց Թումբլի հեծած էին։ Զայլեամի հաւկիթը հաւի միջակ մեծութեամբ 30 հաւկիթէն աւելի ծանր է, և 42է մինչև 45 օր կը տեւէ անոնց թխսուիլը։ Անոնցմէ չատերը թխսարանի մէջ տեսայ։ Ամրան կը թողուն որ թռչունները իրենց վառեակները հանեն, և հետաքրքրական իրողութիւն մը պատմուեցաւ մեզի Յայլեամաբոյծէն թէ մայր թռչունը ցորեկը կը նստի բոյնին մէջ, իսկ արու թռչունը՝ գիշեր առեն։

Քալիֆորնիա այցելելու մեր յոյսը չկրցանք իրականացնել. հոն ամէնէն մեծ Հայ գաղութը կը գտնուի։ Բայց վերջերս Տր. Կրէն հոն այցելած և Ցրէզնօի մէջ Հայ ժողովներու մէջ խօսած էր։ Իմ Կ. պոլսոյ նախկին ընկերակիցս իր տարիքին հետ բաղդատելով զարմանալի կերպով եռանդուռ գտայ. ան իր ժամանակին չատ քիչ մէկ մասը իր տունը կ՛անցնէ, ու չատ զբաղած է այդ երկրին մէջ այցելութիւններ ընելով, քարոզելով, ղեկչր տալով, եւ ընդունել կրցածէն աւելի հրաւէրներ ստանալով։ Իրիք ու Տր. Հէրիք, երկուքն ալ իրենց 80 տարին լմնցնելու մօտ են, եւ երկուքն ալ 51է աւելի տարիներ անցուցած են Ամերիկեան Պորտի Թուրքիոյ միսիոնարութեան մէջ, եւ երկուքն ալ առողջ են։

(Շարունակելի)

ՄԵՇ ԱՏԱՊԱՆ

ՁՕՆ ԱՄԱՆՈՐԻ

ԱՌ ՎԵՐ. ՏՐ. Ֆ. ՈՒ. ՄԼՔԱԼԸՄ

Ա. Կ. ԿԻԼԱԷՆԿԵԱՆ

Արդեօք երգըւմծ է ցարդ ամէնէն անոյշ մեղեդին,
Երգն՝ հոգեպարար. — արձագանգն յուզիչ Կորուսեալ Դրախտին —,
Ու մատանց ներքեւ՝ փափուկ ու ճրկուն, անճառ, աննըման,
Լրսուած է թրթռուն քընարն ոսկեւար սիրոյ անսահման,
Մինչեւ ցարդ հնչած է միթէ զանգակն ամէնէն ուժգին,
Ամէնէն բարձրը՝ Կաթուղիկէի մը խրոխտ բարձունքին:
Խորհրնկ, շատ խորունկ միթէ չի՞ պառկիր դեռ ծոցը հողուն
Է՛ն չընաշխարհիկ, պատուական, անգին գոհարը շողուն.
Ամէնէն սիրուն, գեղեցիկ ծաղիկ, գիրգ վարդը անծին
Կը ննջէ՞ դեռ՝ սոսկ երա՛զը կուսին ու բանաստեղծին:
Տակաւին ճեղքած չէ խոր, ամեհի ովկէանը բընաւ
Ամէնէն հսկայ, ամէնէն հուժկու դարավերջիկ նաւ՝
Որ սառնալերան ու խարակներու բախումէն անվախ՝
Ծաղրէ փոթորիկն, եւ լոյսն իր վանէ մուքը՝ նեղնգ ճիւաղ:
Է՛ն բարձր, հոյակապ ու սոսկավիթխար շէնքեր կը մընան
Դեռ ճարտար մտքի չիրականացած երա՛զը միայն:
Ո՞ր յանդուգն, անվախ արկածախընդիր, քաջ համբերատար
Կրցաւ մագըլցել էվէրէսթներու ամպազերծ կատար.
Վայրաշարժն անգամ ամէնէն արագ վազքով մնարգել՝
Դեռ ցոյց տայ պիտի թէ ինչ հըրաշքներ կրնայ կատարել:
Երկրիս ընդերքին մէջ դեռ անծանօթ չե՞ն մընար միթէ
Ամէնէն հարուստ հանքեր արծաթի, ոսկւոյ, ով գիտէ:
Դեռ երէկ կոդա՞(*) մը սոսկ չէր միթէ շատերուն համար
Սաւառնակն՝ հսկայ մտքի մը ծընունդ, որուն անհամար

(*) Արու մեղու, դատարկապորտ

Բարիքներն անշուշտ պիտ՝ յեղաշրջեն ռազմագիտական
Ճարտար հընարքներն՝ որքան հրաշալի՝ ահաւոր նոյնքան։
Առանց օճանի չի համարձակիր հեռագիրը դեռ
Ջափել մեր երկրին կոպարներն անհուն — ծով, ցամաք, ձոր, լեռ —։
Ո՞վ ցոյց տայ պիտի այն մարդն որ կրնայ բացատրել ճշտիւ
— Ի՞նչ պիտի ընէ ելեկտրիկն հրզօր՝ որ գիշերը տիւ
Ըրած է արդէն — ու դեռ ի՞նչ հրաշքներ անպատում, անլուր
Պիտի գործէ ան, առանց աղմուկի, հանդարտիկ ու լուռ։
Ամէնէն փարթամ, ամէնէն շըքեղ ու մեծ ոստանի
Ո՞ր արդեօք գծուած է յատակաձեւն այնքան պիտանի։
Ա՜հ... ո՞վ, արդեօք ո՞վ պիտի լուծէ դեռ, չեմ գիտեր ո՛ր օր —
Երկնակամարին գաղտնիքը խրթին ու խորհրդաւոր...
Ո՞վ պիտի կրնայ օր մը թափանցել՝ անհաս, խորագոյն
Կապոյտն երկընքին՝ որ յափրշտակած է միտքն մարդուն։
Տիտան հեռադէտն, հրզօր մանրացոյցն արդեօք դեռ ո՛րքան
Աշխարհներ անթիւ հրաշալիքներու վրսեմ, դիւթական
Պիտ՝ ի վեր հանեն, անհունապէս մեծն ու փոքրըն անհուն
Պարզելով իրենց իսկութեամբըն այն վճռական պահուն։
Քարավազն ահեղ Նիակարայի կը մընայ յաւէժ
Գիտութեան առջեւ դեռ անբընկճելի, անկաշկանդ ջրվէժ։
Ամայի՛, տըխո՛ւր ու մշտասառոյց, միշտ փոթորկայոյզ
Ջոյգ բեւեռներու սահմանները դեռ չե՞ն մընար անխոյզ։
Ո՞վ արդեօք լըսած է ցարդ աշխարհիս ծըրագիրն հսկայ —
— «Տեսանելիէն անդին — վերն ու խորն արդեօք դեռ ի՞նչ կայ»։
Ու Խաղաղութիւնն — բառ մը չէ՞ միթէ, սոսկ բա՜ռ տակաւին
— Համերաշխութիւն, սէր, «Եղբայր ենք մենք», — ի զո՛ւր կրկնուին,
Դաշինքներ ի զո՛ւր կնքուին ազգաց մէջ — տիրէ մինչդեռ
Ջար Եսն իր բոլոր արբանեակներով — ատելութիւն, հեռ,
Մախանք, քէն ու վրէժ, փառամոլութիւն, դաւ ու նենգութիւն՝
— Որ յանգին մինչեւ պատերա՜զմ, արի՜ւն, մա՜հ, աւե՜ր, աճի՜ւն։
Ու կեղծիքը գարշ՝ իր տըգեղութեամբ զազիր, այլանդակ
Ի՜նչպէս վարակած է մարդկային հէք ցեղը բովանդակ։
— Երբ արդեօք, ա՛խ, ե՞րբ հուսկ պիտի ծագի այն Մեծ Ապագան՝
Ե՞րբ Խաղաղութիւն զերդ գետ պիտ՝ յորդէ. տիեզերական
Համերաշխութիւն, եղբայրութիւն, սէր անկեղծ ու աննենգ,
Վաղ կամ անագան, ընդաղօտ, հեռուստ գէթ պիտի տեսնե՞նք։

ՏՂԱՅՈՑ ԷԶԸ

ՀՐԵՂԷՆ ԶԻՆ

(ԿԱՊԱՆԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ)

ԳԷՈՐԳ-ՄԵՍՐՈՊ

Կաղանդի իրիկուն մըն էր։

Հայաստանի մէջ այս իրիկուընը չատ անուշ ու զուարթ կ'ըլլայ։ տունի բոլոր անդամները ուրախ կ'ըլլան։ Այդպէս էր նաև Մնօ պապի երդիքին տակ։

Սեղանը պատրաստ էր. անոր վրայ առատօրէն դրուած էին չոր պտուղներ, խնձոր, տանձ, չամիչ, նուշ, ընկոյզ, կաղին եւայլն եւայլն։ Կաթսաները չարուած էին անոր վրայ։ Սեղանին եղերքները կը վառէին 21 հատ մոմիկներ. տատիկը ժամէն գներ ու բերեր անկեր էր հոն։ Մոմերուն թիւը ընտանիքի անդամներու թիւին չափ էր։ Մամիկին մոմը նախշուն՝ անկուած էր սեղանին պուխը. տան փոքրիկները ուրախ, զուարթ սկսան ցորենի ու ձաւարի (պոլղուր) հատիկներ նետել, մամիկին մոմը մարելու համար։ Մամիկը իր գաւազանով կը վազեր անոնցետեւէն պատժելու համար, բայց անոնք կը փախչէին, կը պահուըտէին, նորէն երեւան գալու համար։

Մամիկը զոգնոցը բացած կանչեց իր ձագուհները և խնդրեց անոնցմէ որ իրենց կաղանդչէքը գան առնեն ու մամիկը չմարեն։ Փոքրիկներ ճղճղացին։

—Մա՛միկ, գաւազանը նետէ, գուն բարի եա։

Յանկարծ տատիկը ներս մտաւ. եկեղեցիէն կը գառնար. տեսաւ որ ամէն կաղանդի խաղը կը խաղան իր փոքրիկները։ Ուրախացաւ. առաւ մամիկին գաւազանը, երկուքի կոտրեց և ըսաւ.

— Մեր փոքրիկները գաւազանի պէտք չունին բարի ըլլալու համար։ Անոնք խօսքով կը հասկնան ամէն բան. մեր ուղիղներն անդամ խօսքով կը հասկնան։

Պապիկը դնաց նստաւ. տունեցիները կարգով գացին անոր աջը պաչեցին. ան ալ անոնց ճակատներէն ու աչուկներէն համբոյրներ քաղեց օրհնելով, գովելով ու գգուելով։

Բոլորուեցան սեղանին չուրջ. պապիկն ըսաւ.

— Շնորհաւոր նոր տարի և բարի կաղանդ։ Ամէնքը ժպիտով պատասխանեցին. կերան դոհացան։ Մոմիկները սկսած էին հատնիլ։

— Մամիկը և փոքրիկ տղաքները թող մոմերը տանին, հրամայեց պապը։ Անմիջապէս մոմիկներուն կրճատները հաւաքեցին. մամիկը դուրս ելաւ, փոքրիկներըետեւէն։ Դրան մօտիկ աղբիւր մը կար. մոմիկները փակցուցին աղբիւրին վրայ. աղբիւրը լուսաղարդուեցաւ։

Մամիկը զոգնոցէն մաչած պայտ մը հանեց. նետեց զայն աղբիւրին առջև հաւաքուած ջրի լճին մէջ, ու երեք անդամ կրկնեց.

— Մ՛ո երկաթ, տուր տովկաթ (տէօվլէթ կը նշանակէ բախտ)։

*
* *

— Պա՛պիկ, ինչո՞ւ մամիկն ըսաւ. «Առ երկաթ, տուր տովկաթ»։ Այսպէս հարցուց տղաքներէն մէկը երբ տուն վերադարձան։

Պապիկը պաչիկ մը առաւ փոքրիկին այտերէն և ըսաւ.

— Եկէ՛ք, քովիկս նստեցէք որ պատմեմ ձեզի՝ տովկաթ տուող հրեղէն ձիին հեքեաթը։

Մանուկները անմիջապէս բոլորուեցան, պատեցին, լռեցին ու անհամբեր սկսան սպասել պապիկին պատմութեան։

Պապիկն սկսաւ.

«Կար չկար թագաւոր մը կար. ունէր երեք որդի։ Այն թագաւորը ըսաւ.

— Մարդ մը բռնած եմ, անոր ականջը դրան ճեղքը դրած եմ, չըլլայ որ արձակէք, մարդոց չարիք հասցնողն է։

Ժամանակ մը անցաւ. թագաւորը մեռաւ։ Տղաքներն ըսին.

— Երթանք այն մարդը, որ մեր հայրը բռներ է, արձակենք։ Պղտիկ տղան ըսաւ.

— Չէ ես չեմ արձակեր, մեր հայրն ըսաւ որ չարձակենք։

Մեծ եղբայրները մտիկ չըրին, գացին սեսան ձան Փոդաս դեւն է. անոր պեխը մէկ թիլ, մօրուքն երեք թիլ. արձակեցին, թողուցին։

Մեծ եղբայրը երեք աղչիկ ունէր. օր մը երեք դեւեր եկեր անոր աղչիկներն ուզեր էին։ Մեծ եղբայրը տեսեր էր չի լմնիր. առջինեկ աղ-

Չիկը տուեր էր մեծ դեւին, միջնակը՝ միջնակ դեւին, կրտսերը՝ փոքրիկ դեւին։ Անոնք առեր տարեր էին։

Ճանփոլատ դեւը արձակուելէն հազիւ երկու երեք օր անցեր էր։ Ճանփոլատ դեւը ուներ հրեղէն ձի մը, որ երեք ոտք ունէր։ Դեւը եկաւ պզտիկ աղբօր կինը գողցաւ, հրեղէն ձիին վրայ դրաւ, փախցուց։

(Շարունակելի)

ՆՇՄԱՐՆԵՐ ՄԵՐ ԴԻՏԱՐԱՆԷՆ

Առաջին թիւին առիթով.— Ակնարկ մը գրական հորիզոնին վրայ. — Տարեցոյցներուն տարափը.— Լիւցի «Հայաստան»ին թարգմանութիւնը.— Բեղմնաւոր գրագէտ մը. — Տոքթ. Երուանդ Ճեճիզեանի մահուան առիթով։

Ջեմ գիտեր թէ Նոր Տարիի առաջին թիւին համար պատրաստուած այս յօդուածը ժամանակին պիտի հասնի՞ իր անկիւնը գրաւելու նոր րոպէած ու կահաւորուած Առեստաբերի մէջ։ Հասնի կամ ոչ սակայն, կը փափաքիմ այս յօդուածին սկսիլ քանի մը մտածումներով զոր ընտանի է որ մարդ ունենայ, այս տեսակ առիթներով։ Նոր Տարի, Մինդեան Տօն և նմանօրինակ հանդրուաններ ինչ հրճուանք, ինչ խայտանք և ինչ խանդավառութիւն սովոր էին բերել մեզի ամէնուս, երբ կեանքը չունէր տակաւին մեզի համար այն լրջութիւնը որ այսօր մեր բաժինը կ'ըլլայ։ Եւ մարդ քանի յառաջանայ կեանքին մէջ, արծաթի թելերը որքան բազմանան իր մազերուն մէջ, սիրելիներու և բարեկամներու փոքրիկ խումբը որքան ցանցառի և անօսրանայ մեր չուրջը, և լուրջ գործեր, յուշեր, խոհեր մեզ չրջապատեն, այն ատեն կարծես Նոր Տարի, Տօներ և Տօնախմբութիւններ և ուրիշ բերկրաւէտ հանդրուաններ, որոնցմէ սովորաբար հրճուանք և ցնծութիւն կը սպասեն պեռահասներ, չափահասներու համար կը դառնան միանգամայն լուրջ մտածումներու ժամանակներ։ Եւ այսպէս ալ պէտք էր ըլլալ։ Անմեզ հաճոյք ու բերկրանք պեռահասներու կեանքին գլխաւոր վայելքներէն ըլլալու են. բայց որքան կեանքը կը լրջանայ, հաճոյքները մեր կեանքին ճամբուն եղերքը հոս ու հոն ցանցրտուած ծաղիկներ պէտք է ըլլան, որոնց երեւոյթովն ու բոյրովը պահ մը կը հրճուինք, և կարճ պահ մը միայն կանգ առնելով անոնց քով պէտք է չարունակենք յառաջ երթալ մեր ընթացքին մէջ։ Այս կարճ չեղումէն վերջ սակայն դարձենենք մեր դիտակը մեր սովորական նիւթերուն վրայ։

*** Տարւոյն սկիզբը մեր բոլոր թերթերը սովորաբար տարւոյն գրական արտադրութեանց վրայ ակնարկ մը կը նետեն։ Մենք ալ սովորութիւն ունեցած ենք գրական հորիզոնը մեր ուշադրութեան առարկայ ընել տարին գէթ մէկ անգամ։ Եւ երբ աչքէ կ'անցընենք անցեալ տարուան Թրքահայ գրականութեան արտադրութիւնները, դասագիրքերը և պատմական ուսումնասիրութիւնները հաշուելով, աչքի զարնող նշանաւոր գործեր չենք տեսներ։ Իրաւ է թէ մեր քանի մը բանաստեղծներուն ներկայանալի գործերը կան, որոնք պատիւ կը բերեն հեղինակներուն և մեր գրականութեան, բայց այդ քանի մը գործերէն զատ զուտ գրական գրոչմ ունեցող ուժեղ և նշանաւոր գործեր չենք ունեցած, որոնք դասական գործեր համարուելու հանգամանքը ներկայացնեն։ Իրական գրագէտը չէ սակայն որ կը պակսի մեր մէջը այդ կարգի գործեր արտադրելու համար, այլ ժամանակը և դնահատումը։ Մեր լաւագոյն գրագէտները կա՛մ օրաթերթերուն հետ կապուած են և ստիպուած՝ քաղաքական և ազգային խնդիրներ հետապնդել հեւքոտ գործունէութեամբ մը, և կա՛մ զբաղած՝ են աւելի անցնող գրական արտադրութիւններով։ Եւ իրապէս, եթէ հարկ ըլլար, պիտի կրնայինք մեր Թրքահայ կարող գրագէտներէն քանիներ յիշել, որոնք զուտ գրական բան մը գրեթէ չեն արտադրած որ իրենց տաղանդին վայել բան մը ըլլար։ Եւ հակառակ որ ակնարկուած գրագէտներէն ամենք իրենց դարակներուն մէջ փոշոտած լուրջ գործեր ունին, ինչպէս Հրանդ Ասատուր և Արդի Աշխարհաբարի Պատմութիւնը և Պառնեանի կեանք-գրութիւնը, մեր այս գրագէտները չեմ գիտեր թէ ինչ բանի կը սպասեն, կամ մինչև ե՞րբ պիտի սպասեն իրենց այդ կարեւոր երկասիրութեանց լոյս արև ցուցնելու համար։

*** Բայց եթէ կ'ողբանք թէ մեր գրական աշխարհը անապատի մը տպաւորութիւնը կ'ընէ, մէկ քանի ոլասիաներու կազդուրիչ և սփոփա-

բար տեսարանէն զատ, կը վախնանք թէ Տարեցոյցները հետզհետէ այդ անապատին մէջ պարբերական տեղատարափներու տեղը կը բռնեն, որոնք սովորաբար կ'իջնեն տարւոյն վերջերը և կը սպառնան ողողել մեր գրական հրապարակը։ Մեր մէջ, Թէոդիկի «Ամէնուն Տարեցոյց»ով սկսող գրական այդ «սեռ»ը, հետզհետէ տարուէ տարի ճոխանալու վրայ է։ Սովորականներէն զատ այս տարի ունինք նորեր ալ, ինչպէս՝ Եգիպտահայ Տարեցոյցը, Բժիշկին Տարեցոյցը, Սարկաւագին Տարեցոյցը, եւն. և եթէ այսպէս չարունակուի, ամէն տոպարէզ, ամէն արհեստ իր մասնաւոր տարեցոյցը պիտի ունենայ, ինչ որ կրնայ օգտակար ըլլալ։ Միայն եթէ ամէն խելքին փչողը Տարեցոյց սը հրատարակելու ելլէ, իրապէս արժէք ունեցող տարեցոյցներուն արժէքն ալ կը թեթեւնայ։ Այս տարեցոյցներուն ամէնքն ալ տակաւին տեսնելու պատեհութիւն չունեցայ, բայց տեսածներուս մէջ իրապէս ուշագրաւ գործ մը կը հանդիսանայ, ինչպէս միշտ՝ այս տարի ալ «Թէոդիկ»ին Ամենուն Տարեցոյցը, որուն աչքառու մէկ հանգամանքն է այս տարի՝ անտիպ յօդուածներու և հետաքրքրաշարժ անտիպ պատկերներու գոյութիւնը իր մէջ։ Եւ յետոյ կու գայ Նաւասարդը, ինչ որ տեսակ մը Տարեցոյց է ինքնին, Դ. Վարուժանի և Յ. Ճ. Սիրունիի կողմէ հրատարակուած, որ կը պարունակէ գրական ընտիր էջեր, որոնցմէ զատ ունի նաև գեղարուեստական դրոշմ մըն ալ, պարունակելով նշանաւոր նկարիչներու նկարները։

*** Տարւոյն գրական արտադրութեանց վրայ խօսուած ատեն կ'արժէ յիշատակել նաև Լինչի Հայասաանին թարգմանութիւնը զոր կատարած է Պ. Լեւոն Լարենց և որ կը հրատարակուի պրակ առ պրակ։ Ահա հոյակապ գործ մը, որով պէտք է հետաքրքրուի ամէն Հայ։ Հայասէր Անգլիացիէ մը, որուն մահը վերջերս ծանուցին թերթերը, լիակատար ուսումնասիրութիւնն է այն Հայաստանի վրայ։ Այդքան մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւն այդքան յանկուցիչ ոճով մը՝ յաճախ չէ որ երեւան կու գայ, և այն ալ մեր ընտանեկան գաւառներուն, սովորութեանց և պատմութեան վրայ։ Կը մաղթեմ միայն որ թարգմանիչ և հրատարակիչ բաւական ուշադրութիւն և համբերութիւն ունենան այդ հսկայ գործը ի գլուխ հանելու, և բաւական թիւով ալ Հայեր գտնուին զայն քաջալերելու։ Եթէ Լինչի նման օտարական մը, հոգ չէ եթէ նոյն իսկ Հայ մայր մը ունեցած ըլլայ, ինչպէս կ'ըսուի, այդքան կը հետաքրքրուի Հայաստանով որ զայն ուսումնասիրելու համար տարիներով իր հայրենիքը կը ձգէ, Հայաստան կ'երթայ և զայն կ'ուսումնասիրէ և ապա կը հրատարակէ, ի՞նչ տեսակ գաղափար տուած կ'ըլլանք մեր վրայ եթէ այդ դիրքին Հայերէն թարգմանութիւնը գնելու և կարդալու չափ հետաքրքիր բաւական թիւով Հայեր չգտնուին։

*** Ամէն անոնք որ կը հետեւին մեր օրուան գրականութեան, պէտք է հիացած ըլլան Հայ դրագէտի մը վրայ, որուն արտադրութեանց որակը որքան արժէքաւոր, քանակը չատ աւելի աչքառու և պիտի ըսեմ ապշեցուցիչ է։ Կ'ակնարկեմ երուանդ Օտեանի և անոր գրական գործունէութեան։ Չեմ կարծեր թէ ունեցած ըլլանք չատ գրագէտներ, որոնք այնքան բեղմնաւոր գրական արտադրութիւն երեւան բերած ըլլան, որքան եր. Օտեան՝ վերջին հինգ տարիներուն մէջ։ Ծապկիարի նամակներուն հոչակաւոր հեղինակը, որ տաղանդաւոր երգիծաբան մըն է, իր գրած և թարգմանած բաւական թիւով գիրքերէն զատ, այսօր առնե or քանի մը յօդուածներ կը գրէ և մէկ-երկու վէպեր կը հրատարակէ թերթերուն մէջ։ Ժամանակի մէջ ամէն օր ունի յօդուած մը, երբեմն երկու, և կը հրատարակէ վէպ մը. յետոյ կը հրատարակէ Մանանայ չաբաթաթերթը, և ուրիշ երգիծական թերթերու մէջ ալ գրէթէ միշտ յօդուածներ ունի։ Ատոնք մեզի ծանօթներն են. հարկաւ կան նաև մեզի անծանօթներ ալ, քանի որ կեղծ անուններ ինչպէս Իդիպոս, եւն. գործածելու սովորութիւն ալ ունի։ Իրաւ է թէ երգիծաբան մը, որ ամէն օր այսչափ բան կ'արտադրէ, չի կրնար իր բոլոր արտադրածներն ալ հաւասարապէս արժէքաւոր գրուածքներ նկատելու միամտութիւնն ունենալ. արժէքով վերջապէս ոմանք եաւաև պիտի ըլլան քանի որ առնե or ստիպուած է իր Մուսային աղաչել. բայց չատ յաճախ իր գրածները երգիծաբանութեան աքանչելի գլուխ գործոցներ են, և չատ անգամ զմայլելի գիւտեր ունի որոնք տաղանդը կը մատնանշեն։ Եւ յետոյ, ինչ որ նշմարելի է իր գրածներուն մէջ, աննման ուրիշ երգիծաբաններու, կամ ինքզինքնուն երգիծ-

ծաքանի հովեր տուողներուն, իր պրածներուն մէջ անմաքուր բացատրութիւններու և պատկերներու հազուագէպօրէն երեւիլն է։ Եր. Օտեան կ'ապացուցանէ վերջապէս թէ, եթէ Դրիգոր Օտեանի կարգ մը յատկանիշերը չունի, դէթ պրական տաղանդով անոր հարազատ և պատուաբեր մէկ չառաւիղն է։

** Մեր Նշմարները այս անգամ սկսանք խորհրդածութեամբ մը, և դարձեալ տարբեր նիւթով մըն է որ պիտի վերջացնեմ զայն։ Թերթերը ծանուցին պատուական անձի մը, Տօքթ. Երուանդ Ճէճիզեանի, մահը որուն նպատակաւ թերեւս Աւետարեր աւելի ընդարձակօրէն գրէ։ Կանխահասօրէն մեկնող այս անձը ճարտար բժիշկ մըն էր, խորունկ միտքի տէր գիտուն մը, փափուկ և աղնիւ զգացումներու տէր անձ մը. ընկերասէր, խեղճերուն և աղքատներուն կարեկից հոգի մը. մաքուր կեանքի և իրապէս մինչև հոգիին խորը բարի և ազնիւ նկարագրի տէր մարդ մըն էր, և որ աւելին է, կամ ինչ որ պատճառն էր իր այս հանգամանքներէն չատերուն՝ կրօնասէր անձ մըն էր, որ չարունակական յարաբերութեան մէջ էր իր Արարիչին հետ։ Անցեալ օր ցաւելով կարգացի Ազատամարտի մէջ յօդուած մը, որուն յօդուածագիրը կը բացագանչէր, «Ի. դարուն մէջ ո՞վ կը զբաղի կրօնական և դաւանական խնդիրներով.» ու խեղճ յօդուածագիրը կը պատասխաներ «Ոչ ոք։» Ոչ ո՞ք. այս հարցումը և այս պատասխանը յօդուածագրին դասարկ հոգիին աւելի անոր խղճալի տգիտութեանը վերագրելով կ'ըսենք թէ, եթէ մարդկութիւնը եւ մեր ազգը պիտի զարգանան, բարձրանան և ճշմարտապէս քաղաքակրթուին, պէտք ունին և չատ պէտք ունին Տօքթ. Ճէճիզեանի պէս անձերու, որոնք մաքուր ըլլան մարմինով, միտքով, սիրտով և հոգիով, որոնք ըլլան որքան գիտուն՝ նոյնքան ալ կրօնասէր և Աստուածասէր, որովհետև առանց ճշմարիտ և անկեղծ կրօնասիրութեան, ճշմարիտ և անկեղծ ընկերասիրութիւն և ազգասիրութիւն չի կրնար ըլլալ։

23 Դեկտ. 1913 «ԱՒԵՏԱԲԵՐ»ի ԴԷՏԸ

ԱՅՆԹԱՊԷ «ՐԱՀՆԻՒՄԱՅԻ ՂՐԿՈՒԱԾ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ ՄԸ

ՎԵՐ. Յ. Դ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Մեծայարգ Բարեկամ

Բահնիւմայի 44 և 45 թիւերուն, նաև Աւետարերի և ուրիշ թերթերու մէջ ազգային միութեան չուրջ գրուած յօդուածները ուշադրութեամբ կարդացինք։ Ներկայիս կը փափաքինք միտքերնիս եկած կարգ մը խորհրդածութիւններն և հարցումները Ձեզ և Ձեր միջոցով Բահնիւմայի ընթերցողներուն ներկայացնել։

Այն գաղափարը, որ ազգային միութեան համաձայնագիրին հիմը կը կազմէ, այսինքն Հայ ազգին տարբեր յարանուանութեանց միջև աւելի սիրոյ ու գործակցութեան ոգի յառաջ բերել, մեզի համար ալ յոյժ ընդունելի և փափաքելի գաղափար մըն է։ Միայն թէ այս մասին ներկայացուած միջոցը ամէնէն գործնականն և օգտակա՞րն է. ահա այս կէտը խորապէս ուսումնասիրել կ'արժէ։

Համաձայնագիրին մէջտեղ դրած խնդիրը չատ կարեւոր ու չատ փափուկ է։ Երբ այդ ընդունուի՝ այս երկրին Բողոք. եկեղեցիներուն սկզբունքին և ընթացքին մէջ հիմնական փոփոխութիւն մը ու թերեւս յեղափոխում մը կրնայ նշանակել։

Այս խնդիրը նոյն ատեն չատ փափուկ ալ է։ Ասոր մէջ մարդուս երկու նուիրական՝ զգացումները — կրօնական և ազգային զգացումները— իրարու դէմ կ'ելլեն։ Երբ կարելի չըլլայ այս երկուքը իրարու հետ համաձայնեցնել՝ ասոնցմէ ո՞րը պէտք է զոհել, ազգային ու քաղաքական զգացումը՝ կրօնականի՞ն, թէ կրօնական ու խիղճի չատուկ զգացումները՝ ազգայինին ու քաղաքականին պէտք է զոհել։ Այս չատ լուրջ ու նոյն ատեն չատ ալ փափուկ խնդիր մըն է։

Այս միութեան ծրագիրին չուրջ մեր միտքերուն մէջ յառաջ եկած հարցումներէն մէկ քանին հետեւեալներն են։ Բնականաբար մեր խորհրդածութիւնները Բողոք. ժողովուրդին տեսակէտէն պիտի ըլլան սկզբունքով։ Այս հարցումները ոմանք արդէն չօշափուած են Բահնիւմայի դրութեանց մէջ։

Ա. Այս միութենէն ինչ օգուտ կը ապասուի Բողոքականներու համար։ Կ'ըսուի թէ «Ամէնէն ուշադրաւ օգուտը պիտի ըլլայ Բողոքականներուն օգտուիլը Հայ Ազգ. Սահմանադրութենէն։» Ճիշդ ինչ ըսել կ'ուզուի ասով։ Ընդհանրապէս կը բացատրուի թէ ասով ըսել ուզուածը սա է որ Հայ Բողոքականներն ալ մասնակցին Ազգ. Երեսփ. Ժողովին, և Վարչական Ժողովին և այս ժողովներուն որոչումները, կրօնականէ զատ խնդիրներուս մասին, ինչպէս Լուսաւորչականներու, նոյնպէս ալ Բողոքականներու համար ընդունելի ըլլան։ Ուրեմն ինչ կը նշանակէ ըսել թէ «Ազգապետարանը առաջնան պէս պիտի պահէ իր գոյութիւնը։» Երբ Ազգապետարանի վերաբերեալ բոլոր խնդիրներ Պատրիարքարանի փոխանցուին, Ազգապետարանին անունէն զատ ինչը կը մնայ։ Այս կարգադրութեան տրամաբանական հետեւութիւնը Ազգապետարանի ջնջումն է զատ ինչ կրնայ ըլլալ։ Հետեւաբար Հայ Բողոքականներու իբրև ուրոյն համայնք գոյութիւնը ո՛ւր կը մնայ։ Եւ երբ իբրև համայնք գոյութիւն չունենան, իբրև եկեղեցի գոյութիւննին ալ վտանգուած չ'ըլլար։

Սահմանադրութենէն օգտուիլ, կ'ըսուի, բարի. բայց երբ Բողոքականներ Ազգ. Ժողովի մէջ փոքրամասնութիւն են, պէտք եղած ատեն իրենց իրաւունքը մեծամասնութեան դէմ պաշտպանելու համար բանաւոր ինչ միջոց կարելի է գտնել։ Միայն բարեացակամութիւն և առատ խոստումներ կը բաւեն։

Նոյն ատեն երբ այս առաջարկը ընդունուի, Ազգ. Սահմանադրութեան մէջ կարգ մը կարեւոր փոփոխութիւններ ընել պէտք պիտի չ'ըլլա՞յ, և այս փոփոխութիւններուն կայս. կառավարութեան կողմէն հաստատումին պէտք պիտի չը զգացուի՞։

Բ. Բողոք. եկեղեցին իր գաղափարականին եւ սկզբունքներուն հաւատարիմ մնալով կրնա՞յ առաջարկուած միութեան այս կարգադրութիւնը ընդունիլ։

Բողոքականութիւնը սկզբունքով ապակեդրոնացական է։ Անհատական և մինչև իսկ տեղային անկախութիւն անոր հիմը կը կազմեն։ Այս պայմաններու տակ կրթական, բարեգործական Ազգային-հաղաքական խնդիրներու մէջ Լուսաւորչականներու պէս կրնա՞նք կեդրոնական իշխանութեան մը յանձնուիլ։

Նաև կրթական տեսակէտով, ինչպէս գիտենք ու կը տեսնենք, Բողոքականութիւնը Քրիստոնեական կրթութիւն միայն կը ճանչնայ. առանց անոր կրթութեան չհաւատար։ Կ'ուզէ ունենալ այնպիսի դպրոցներ որոնց բոլոր մըթնոլորտը Աւետարանական ոգիով լեցուած ըլլայ։ Այս գաղափարականը ներկայացած ծրագիրին հետ ինչպէս կրնայ համաձայնութեան բերուիլ։

Կրկին, Բողոքականութիւնը բարեգործական գործերու մէջ աշխարհական եւ կրօնական բարեգործութեան խորը մը չճանչնար, և վերջէն եկած հրամանի մը հպատակելով բարեգործութիւն ընել իր սկզբունքին ու ընթացքին համաձայն չնկատեր. արդեօք այս մասին կը սխալինք։

Գ. Հայ Աւետ. եկեղեցին իր կոչումին հաւատարիմ մնալով կրնա՞յ այս առաջարկեալ կարգադրութիւնը ընդունիլ։ Մեր համոզումով Աւետ. եկեղեցիները այս երկրին մէջ մասնաւոր կոչում մը ունին, այս կոչումը սկզբունքով քաղաքական կամ աղգային չէ, այլ կրօնական և հոգեւոր։ Անոր պատգամն է Յիսուսի համար վկայել, ամենաբարձր նշանակութեամբ արդարութեան և Աստուծոյ Թագաւորութեան համար աշխատիլ (Մատթ. Զ. 33)։ Բողոքականութիւնը իր այս կոչումին առաջին տեղը կուտայ։ Ուրիշ ամէն տեսակ նկատումներ երկրորդական կը սեպուին։ Ազգ. միութեան այս ծրագիրը Բողոքական եկեղեցիներու արգելք պիտի չ'ըլլա՞յ իրենց այս կոչումին ծառայելու։

Դ. «Ազգ. միութիւն» բացատրութիւնը չատ հաճելի և գաղափարը չատ բարձր է։ Միայն թէ պէտք է որ ան ճշմարիտ ու տեւական ըլլայ։ Առաջարկուած ծրագիրը այդպիսի միութիւն մը կրնա՞յ յառաջ բերել։ Մեր կարծիքով ազգ. միութեան ճշմարիտ ու տեւական ըլլալուն համար պէտք է որ (ա) երկու կողմեր կատարելապէս անկեղծ ըլլան, (բ) Այն խնդիրներուն մէջ, որոնց նկատմամբ միութիւն գոյացած է, երկու կողմն ալ նոյն գաղափարականը ունենան։ (գ) Այդ գաղափարականին հասնելու համար երկու կողմերն ալ նոյն միջոցները ընտրեն։ Առանց առնոյ գոյացած միութիւնը ճշմարիտ ու տեւական չ'ըլլար, չուտ կը քայքայուի, և սպասուած բարի արդիւնքը չտար։ Միայն բառերու և ըղձալի վրայ հիմնուած միութենէ օգուտ չսպասուիր։

Ե. Հետեւաբար Հայ Լուսաւորչականին և

Հայ Բողոքականին, իբրև նոյն ազգին անհատները, աւելի սիրով ու եռանդով գործակցելուն համար, մեր կարծիքով, աւելի բնական ու ապահով միջոցը հետեւեալն է. — Ազգապետարանը թող վերակազմուի, Ազգապետարանի և Պատրիարքարանի յարաբերութիւնները հիմակուանէն աւելի սերտ ըլլան։ Այս կերպով պէտք եղած խնդիրներու մէջ Պատրիարքարան և Ազգապետարան խորհրդակցաբար գործելով Հայ ազգին ճշմարիտ յառաջդիմութեան ու բարձրացումին համար միասնաբար աշխատին։

Մեր կարծիքով, այսպիսի կարգադրութիւն մը Լուս. Եկեղեցիին համար ալ օգտակար է։ Այս երկրին մէջ Բողոք. ժողովուրդին գործակցութեամբ յառաջ եկած չինչ մրցակցութեան չարունակումը, ինչպէս անցեալին՝ նոյնպէս ապագային ալ, ընդհանուր Հայ ազգին համար օգտակար պիտի ըլլայ։

Վերջապէս, մեր կարծիքով, Հայ Աւետարանական Եկեղեցին պատրաստ է սիրով ընդունիլ միութեան որևէ ծրագիր, որ իր գոյութեան չսպառնար, գաղափարականին ու սկզբունքներուն դէմ չգար, և ազատ զարգացումին արգելք չըլլար։

Ստորագրուած Այնթապի Աւետ. Եկեղեցիներուն հովիւներեն եւ երեւելիներեն 19 անձերու կողմէ

ԲԱՑ-ՆԱՄԱԿԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Այս Բաց-Նամակին մէջ Այնթապի Աւետ. եկեղեցիներուն հովիւները և երեւելիները ազգ. միութեան մասին ուղղուած ստորագրած ծանօթ համաձայնագիրին սկզբունքը, այսինքն «Հայ ազգին տարբեր յարանուանութեանց միջև աւելի սիրոյ ու գործակցութեան ոգի յառաջ բերել,» տրամաբանական և ընդունելի կը նկատեն, նոյնպէս կը չեշտեն թէ իրենք պատրաստ են «սիրով ընդունիլ միութեան որևէ ծրագիր որ Հայ. Աւետ. եկեղեցիին գոյութեան չսպառնար, գաղափարականին և սկզբունքներուն դէմ չգար, և ազատ զարգացման արգելք չըլլար։» Ցիշեալ համաձայնագիրը ստորագրող Հայ Բողոքական անհատներն ալ ճիշդ այս սկզբունքին վրայ և վերոյիշեալ պայմաններով ստորագրեցին զայն։ Բայց յիշեալ համաձայնագիրին մէջ չէ որոշուած թէ այս պայմաններուն տակ այս տեսակ համաձայնութիւն մը և գործակցութիւն մը ինչ միջոցով պիտի ապահովուի, այլ զայն որոշել «յոյժ կարեւոր ու փափուկ» պարտականութիւն մը ըլլալուն համար, յանձնարարուած է որ այդ գործը երկու համայնքներու, այսինքն Հայ Լուսաւորչականներու և Հայ Բողոքականներու, պատասխանատու և իրաւասու մարմիններուն յանձնուի։ Կը յուսանք որ այս կարեւոր և փափուկ խնդիրը ուսումնասիրելու համար Բողոքականներու կողմէն մատնակցելիք իրաւասու մարմինը կազմելու գործին մէջ այս «Բաց-Նամակը» ստորագրող մեր բարեկամներն ալ անկեղծօրէն պիտի աշխատին։

Յ. Գ. Գ.

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Հ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Ազգի մը գոյութեան համար անհրաժեշտ և կենսական յատկութիւններէն մէկն ալ կարգապահական բարոյականը կամ հասարակայ կարծիքն է։ Այս ուղղութիւնները ազգի մը ամէն խաւերուն մէջ ներմուծելը այդ ազգին առաջնորդող դասակարգերուն աւագ պարտականութիւններէն մէկն է։ Կարգապահութեան բարոյականը կը բղխի մեծ և մանաւանդ փոքր ազդերու կենսական չահերու պաշտպանութեան գաղափարէն։ Ազգային տիպրիլիի համար օրէնքներ դնելու պէտք չկայ։ Ազգին իւրաքանչիւր բանիմաց մէկ անհատը չարունակ զբաղելով ազգային գոյութեան վերաբերեալ հարցերով պահանջած պարագային սիրայօժար կերպով և ինքնաբերաբար կը հետեւի արդէն այս կարգապահութեան։ Ազգային տիպրիլիի գաղափարը այնքան կը զօրանայ անհատներու մէջ, որքան ազգային դիտակցութիւնը կը զարգանայ և կը ճոխանայ անոնց մէջ։ Ամէնէն քաղաքակիրթ ազգերու մէջ ազգային տիպրիլիի գաղափարը ամէնէն աւելի զարգացած է և հրաչալի արդիւնքներ կ'ունենայ։ Ամէն բանիմաց Անգլիացի կամ Գերմանացի անսահման հպարտութեամբ աշխարհի ամէն մասերուն մէջ կը ներկայացնէ իր ազգութիւնը և երբ ան «Բրիտանական կամ Գերման քաղաքացի եմ» կ'ըսէ՝ իր ազգին համբոյղ վեհ յատկութիւնները կ'ուզէ մարմնացնել իր անձին վրայ և իր անհատական գերազոյն կարողութիւնները կը լարէ իր ազգային արժանապատուութեան զգացումը բարձր պահելու և

օտարներուն ալ զայն յարգելի ընծայելու հա-մար։ Ամէն մէկ մեծ ազգի անհատ կ'աչխատի այնպէս, որ օտարներ անոր անձնական գոր-ծունէութենէն դատելով իր ազգին մասին կա-րելի եղածին չափ բարձր գաղափար կազմեն, անոր գործունէութիւնը օրինակելի համարին։ Այս նպատակին հասնելու համար որեւէ փիլի-քական, իմացական և բարոյական չանք չի խնա-յեր։ Մինչեւ որ ազգ մը ազգային ինքնագի-տակցութեան այս բարձրութեան չհասնի, մին-չեւ որ զայն կազմող անհատներուն ներակշիռ մե-ծամասնութիւնը այս մտածելակերպը չորդեգրէ, ազգի մը արագ զարգացումը և բարգաւաճումը ապահովուած կարելի չէ համարիլ։ Մնոտի անձ-նապաշտութեան չափ դատապարտելի է նաեւ ազգային արժանապատուութեան սխալ ըմբռը-նումը։ Եթէ ազգ մը արդիւնաբերական և քա-ղաքակրթական ամէն տեսակ կարողութիւն-ներէ զուրկ ըլլայ և դարձեալ ինքզինք քաղա-քակրթ ազգերու չարք դասել ուզէ և աւե-լորդ ազգային արժանապատուութեան զգա-ցումը փայփայելով յամառի տգիտութեան, խա-ւարի և յետամնացութեան մէջ կենալ, այդ ազգը դատապարտուած կ'ըլլայ մահուան։ Ազ-գային արժանապատուութեան և ինքնագիտակ-ցութեան զգացումը կրնայ աճիլ միայն երբ ազգ մը իր քաղաքակրթական գործունէութեամբ, իր արտադրութիւններով կը նպաստէ մարդկային յառաջդիմութեան։ Այսպիսի գետնի վրայ կրնայ զարգանալ նաեւ հասարակաց կարծիքը, որ ո՛չ թէ նախապաշարումներու, կրօնական և ազ-գային մոլեռանդութեան և անդրջրհեղեղեան և սմսեղուկ սովորութիւններու և ըմբռնումնե-րու վրայ կը հիմնուի, այլ քաղաքակրթութեան, գիտութեանց, արուեստներու և արդիւնարե-րական գործունէութեան ամէնէն առողջ ըմբռը-նումներու վրայ կը կառուցուի և յետամնաց ու ապիկար անհատներուն մղիչ, վարիչ ոյժը կ'ըլ-լայ զանոնք բարւոքելու, գործունէութեան և օգտաշատ արդիւնաբերութեան մղելու համար։

Հայ ազգը այսօր առաջին քայլերը կ'առնէ, իր ամբողջ պատմութեան ընթացքին մէջ դուցէ առաջին անգամ ըլլալով, իր ամբողջութեամբ իբր քաղաքական ազգ կազմակերպուելու հա-մար։ Նոյն իսկ Հայոց պատմութեան փառահեղ շրջաններու մէջ ամբողջ Հայութեան քաղաքա-կան ազգ ըլլալու ըմբռնումը պակասած է։ Ամէն քաղաքական ազգի համար սակայն ազգային տիսիրիլի եւ հասարակաց կարծիքը երկու ան-հրաժեշտ լծակներ են։ Որչափ այդ լծակները զօրեղ ըլլան, այնքան ազգային գոյութեան եւ յառաջդիմութեան հարցին նպաստաւոր լուծումը ապահովուած կ'ըլլայ։ Քաղաքական գոյութիւնը նորապէս կազմակերպող ազգերու քով այս ազ-դակները բնականաբար դեռ չատ հզօր չեն կըր-նար ըլլալ։ Մենք ալ այժմ այս կացութեան մէջ ենք։ Մեր վարիչ շրջանակներու մէջ քա-ղաքականապէս կազմակերպուելու ջերմ փա-փաք կը յայտնուի, բայց այս գիտակցութիւնը դեռ հասարակական լայն խաւերու մէջ չէ թա-փանցած։ Իբր օրինակ կրնամ յիշատակել կարգ մը երեւոյթներ, զորս ազգային տիսիրիլի տեսակէտով ցաւելով կ'արձանագրեմ։ Ցայտնի է թէ Հայոց Պատրիարքարանը որոշած էր վի-լայէթներու ժողովներու անդամներուն ընտրու-թեանց չմասնակցիլ, քանի որ վիլայէթներու օրինագիծը Հայոց եւ առ հասարակ փոքրամաս-նութեանց իրաւունքը չէր ապահոված որեւէ կերպով եւ ընտրական շրջանակներու բաժա-նումն ալ չատ անարդար ձեւով տեղի ունեցած էր։ Ամէն վիտակից Հայ պէտք է հասկնար այս-պիսի մէկ որոշման տարողութիւնը եւ իր անձ-նական չահը պէտք է զոհէր համազգային չա-հերուն։ Պատրիարքարանի որոշումը ապօրինի չէր, ընդհակառակը իր քաղաքացիական ար-դար իրաւունքը կը պահանջէր օրինաւոր եղա-նակով, իր բոլոր քաղաքացիական պարտակա-նութիւնները կատարելով։ Արդ այս ընտրական ձեռնպահութեան չգոհողութիւնը կրնար լիապէս ապահովուիլ, երբ զօրեղ ազգային տիսիրիլի մը միրապետող ըլլար եւ բոլոր Հայերը ընա-րելու եւ ընտրուելու իրաւունքէն բացարձա-կապէս հրաժարէին։ Բայց դժբախտաբար այդ-պէս չեղաւ։ Ազգային գոյութեան խնդրով չհե-տաքրքրուող կարգ մը Հայեր կա՛մ տգիտաբար կա՛մ իրենց անձնական չահերէն առաջնորդուե-լով մասնակցեցան ընտրութեանց եւ նոյն իսկ Պոլսոյ մէջ, մեր քթին տակ երկու Հայեր վի-լայէթի ժողովին անդամ ընտրուեցան առանց խղճահարելու։ Զարմանալին սակայն այս չէ։ Ամէն տեղ կրնան չահամոլ փառամոլ անձեր գտնուիլ։ Զարմանալին և դատապարտելին հա-սարակայ կարծիքի չգոյութիւնն է։ Երբեք կա-րելի չէ ներել Բերայի Թաղական Մորհուրդի անդամներուն, որոնք հակառակ Պատրիարքա-րանի չրջաբերականին վիլայէթի ժողովին ան-դամ ընտրուած անձի մը անունը դարձեալ թա-ղական խորհուրդի անդամակցութեան պաշտօ-նական ընտրելի նշանակած են եւ թաղեցիներուն յորդոր կը կարդան որ զայն ընտրեն։ Ահա թէ ի՛նչպէս ոտքի տակ կ'առնուին ազգային տի-սիրիլի եւ հասարակաց կարծիքի սկզբունքները։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Անցեալ ուրբաթ Սելամլըզի արարողութիւն տեղի չունեցաւ Վեհ. Սուլթանին պաղատութեան պատճառով։ Բայց յետոյ Ն. Վեհափառութիւնը բոլորովին աղեկցաւ։ — Նոյն օր տեղատարափ անձրեւներէ հեղեղներ դպցան մայրաքաղաքիս եւ արուարձաններուն մէջ։ Դարձեալ նոյն օր կառավարութեան կողմէ հայկերոյթ սրուեցաւ Գերման պէյ. մարմնին եւ Զօր. Լիման, խօսքը Պատերազմական նախարարին ուղղելով, չէչտեց թէ պէտք է լայն իրատութիւն տալ այդ մարմնին, արտօնելով զայն՝ հանգամանք կոչել կամ պաշտօնանկ ընել գործօն ծառայութեան անկարող պինուորականները։ Այդ ժամանակ երկու տարին իսկ, ըսաւ, պիտի բաւէ տիպար զօրաբանակի մը կազմութեան համար։

Շաբաթ սկսաւ Զէքի պէյի սպանիչներուն վերաքննութիւնը եւ դատական թղթածրարին հաղիւ մէկ երրորդը կարդացուեցաւ։ Նոյն օր արձակուրդով Պերլին ուղեւորեցաւ Գերման դեսպան Մ. Վանկէնհայմ։ — Զօր. Լիման փաշա, որ իր պաշտօնին ձեռնարկեց անցեալ չաբթու, առաջին կարգի Մեճիտիէ պատուանշան ստացաւ։ — Ճավիտ պէյ մայրաքաղաքը վերադարձաւ եւ կրցաւ անցեալ ուրբաթ ներկայ ըլլալ յուղարկաւորութեանը Պապանղատէ Իսմայիլ Հագգը պէյին, որ նախորդ օրը յանկարծամահ եղած էր Միլքիյէ վարժարանին մէջ դասախօսելու պահուն։

Օսթրորոգ կոմսը 150 ոսկի ամսաթոշակով Բ. Դրան իրաւագէտ խորհրդական կարգուեցաւ 5 տարուոյ համար եւ լիազօր իրաւասութեամբ։ —Փեթերսպուրկի Օսմ. դեսպան Թէրհան փաշա հոս կ'սպասուի այսօր։ Ընտանիքը ժամանած է արդէն։ Դեսպանը հրաժարած է, կ'ըսուի։ Հաւանական յաջորդներն են Փարիզի Օսմ. դեսպան Րիֆաթ փաշա եւ նախկին Արտաքին նախարար Սալմ պէյ։ — Գերման պէյ. մարմնին երկու սպայ էսքորթ ուղեւորեցան սպայակոյտի անդամներու հետ։ —Թաւքիր ի էֆքեար քանի մը օր դադարի դատապարտուեցաւ եւ յետոյ արտօնուեցաւ վերստին հրատարակուիլ։ —Ազատատարտի արտօնատէր Ճօլօլեան էֆ. 4 ամիս բանտարկութեան եւ 80 ոսկի տուգանքի դատապարտուեցաւ։

Ջինուորական նոր օրինագիծ մը կը քննուի, որ զին. ծառայութիւնը պարտաւորիչ կ'ընէ ամէն Իսլամի համար անխտիր, նեցուկ ունենա՛յ թէ ոչ, իսկ ոչ-Իսլամներու համար կամաւոր՝ զին. տուրքի վճարման պայմանով, որպէս զի չգաղթեն երկրէն։ — Որոշուած է սերմնացու 1 միլիոն քաշ դարի, 10,000 քիլօ գետնախնձոր, 25,000 քաշ Եգիպտական եւ 10,000 քաշ Թուքքաստանի բամբակի սերմ, նաեւ անտառային բազմաթիւ տունկեր բաժնել հողագործներուն։ — Օսմ. մարտանաւերու նորոգման համար ծովային 50 ճարտարապետ վարձուած են Անգղիոյ մէջ եւ երկք չաբաթէն մայրաքաղաքս պիտի ժամանեն։ —Աւազակներու եւ չարագործներու ձերբակալումներ կը հետապրուին Վանէ, Պիթլիսէ, Գոզանէ եւ Տիարպէքիրէ։

Եմէնի երկաթուղիի Յարանսական ընկերութեան եւ կառավարութեան միջեւ ծագած բոլոր դժուարութիւնները հարթուած կը ներկայացուին ի Փարիզ։ — Երէքշաբթի Օսմ. համալսարանի ուսանողները Օսմ. անկախութեան տարեդարձին առիթով թափօր կազմեցին եւ ուրախութեան ցոյցեր ըրին Պատերազմական եւ Կրթական պաշտօնատուներուն, Խաղաքապետարանի, Բ. Դրան, Կալաթասէրայի դպրոցին եւ Տոլմապաղչէի առջեւ։

Կիրակի Մավրօեէնի պէյի առաքինութեան մրցանակներուն բաշխումը տեղի ունեցաւ Սիլողոսի մէջ։ 1,500 ֆրանքին 700ը ստացաւ Հէյալէլի կղզեցի ծեր կարուհի մը որ 45 տարիէ ի վեր չարքաշ աշխատութեամբ կը խնամէ 3 քոյր, մին հիւանդ եւ քրոջ մը 5 որբերը։ 500ը ստացաւ օրիորդ մը որ 27 տարիէ ի վեր կը պահէ բաղմանդամ ընտանիք մը եւ երկու քոյր, իսկ 300ը՝ Թաթաւլայի Աղքատասիրաց Ընկերը։

Օդաչու Վէյարին ամսոյս 23ին Տոնեայէ մեկնած, 28ին Պէյրութ ժամանած եւ 29ին Սուէզը անցած է։ Մաթհնի հետապրած է թէ Պոլսէ Տոնեա սաւառնած է երկու դադարով։ Էրէյլիէ խիստ ցուրտ օդով մը կրցած է 3,000 մեթր բարձրանալ եւ Տաւրոսն անցնիլ, յետոյ ծովեզրին հետեւելով հասած է Թարթուս, Պոլսէ 1,000 եւ Գահիրէէ 800 հղմթ. հեռու։ —Օդաչու Պոնիէ 28ին մեկնած է Տոնեայէ եւ Ատանա ժամանած։

ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օրհնեք իր վերջին թուով կը հրատարակէ թարգմանութիւնը համազգային գործակցութեան այն որոշմանագրին, որ վերջերս ստորագրուեցաւ Հայ եւ Աւետ. ոչ-պաշտօնական ներկայացուցիչներու միջեւ։ Ցետոյ հետեւեալ դիտողութիւնները կ'ընէ. Ազգապետարանը պիտի պահպանի, նոյն իսկ ազգայիններու ջերմ բաղձանքով։ Եւ երէկ Աւետ. եկեղեցիները 1847ի, 1850ի, 1853 եւ 1856ի Կայս. հրովարտակներէն օգտուելով կազմելու են համայնք մը, որու ներկայացուցիչը պատրիարքներու դիրքին համապատասխան դիրք մը պիտի ունենայ կառավարութեան առջեւ, հարկ անհրաժեշտ է ամրացընել Ազգապետարանի կազմը։ Այս էական է ոչ միայն Աւետ. Հայոց՝ այլ եւ Աւետ. Յոյներու, Սիւրիացիներու եւ Թրքահպատակ ուրիշ Բողոքականներու օգտին համար։ Քաղաքային կամ քաղաքական հասարակաց չահերու համար երկու համայնքներուն գործակցութիւնը չկրնար վտանգաւոր ըլլալ, ինչպէս չըլլար Հայ եւ Յոյն Պատրիարքարաններուն գործակցութիւնը. մարդասիրական ձեռնարկներու մէջ նմանապէս, ինչ որ արդէն հաստատուած է լաւ արդիւնքներով Եգիպտոսի Բարեգործականին եւ Նիւ Եորքի Միացեալ Բարեգործականներու ընկերակցութեան, որոնց կը մասնակցին ամէն յարանուանութեան Քրիստոնեաներ, երբեմն իսկ ոչ-Քրիստոնեաներ։ Դժուարութիւնը կը կայանայ կըրթականին մէջ, ինչպէս Անանիկեան էֆ. մասնաւանիչ կ'ընէ Կոչնակի մէջ։ Աւետարանականներու համար անհնար է հաւանիլ կրթական ծրագրի մը, ուր Սբ. Գիրքը բարոյական եւ կրօնական կրթութեան միակ հեղինակութիւն չճանչցուի ու մասնաւոր ու կանոնաւոր դրութեամբ չուսուցուի։ Կրթական գործակցութեան համար Միացեալի եւ Աւետարանականներու հետ կատարուած բանակցութիւններ ցարդ սա եզրակացութեան յանգած են թէ առ այժմ հարկ է դասագրոց միօրինակ չարք մը հրատարակել Միացեալի եւ Ամերիկեան միսիոնարութեան կողմէ եւ անոնց գործածումն յանձնարարել երկու համայնքներուն ալ դպրոցներուն։ Թէեւ դեռ հասած չըլլանք աւետարանչական կամ հոգեւոր աշխատակցութեան ժամը, առաջարկուած գործակցութիւնը, գծուած իր ուղղութեամբ, վերին աստիճան յուսատու կ'ըլլայ երբ պատշաճապէս երաշխաւորուի։

Իզմիրի Միջազգային Գոլէճին բացման պաշտօնական հանդէսը, ինչպէս կը յիշուի, տեղի պիտի ունենայ ամսոյս 12ին, Ամերիկեան գոլէճներու կրթական համաժողովն ալ յաջորդ երկու օրերը։ — Մ. Ազիզի Աստուածաշունչի Սբ. Թադէոսեան դպրոցը 6 կանոնաւոր եւ 3 մասնաւոր աշակերտ ունի, վերջիններուն երկուքը քոյր։ — Մարաշի Ազգ. Միացեալ դպրոցին մատենադարան մը հայթայթելու համար հանգանակութիւն մը սկսած է Հայկական Տօնին առիթով։ Տեղւոյն Ագաւերէ թաղին ժողովուրդը եկեղեցին առջեւի չէնքը գնած եւ դպրոցի վերածած է։ Կառավարիչը կոյրերու դպրոցի հանդէսին նախագահած է, նաեւ ընթերցարանի գիշերային դպրոցն այցելելով խրախուսական մը խօսած է։

Այնթապի Գոլէճին ուսուցիչներէն Փրոֆ. Նէճիպ Ճէպէճեան, որ Գերմանիոյ մէջ ճարտարագիտութիւն ուսաւ եւ յետոյ իր ուսումը աւելի կատարելագործելու համար Ամերիկա գնաց, եկեալ իր դասընկերներէն մէկուն քովջ նշանուած է եւ յառաջիկայ տարի պիտի վերադառնայ իբրեւ ուսուցիչ գոլէճի ճարտարագիտական ճիւղին։

Հետեւեալը կը գրուի մեղի Լոզ Անճէլէսէ. «Նոյ. 21—24, Լոզ Անճէլէսի Հայ գաղութին համար, յիշատակելի օրեր էին։ Վասն զի այդ օրերուն մէջ էր որ տեղի ունեցաւ Գեթսեմանի եկեղեցւոյն պաշտօնական, Պատ. Արամ Ս. Երէցկանի, քննութեան եւ ձեռնադրութեան պաշտօնները։ Նոյ. 21ին, Ամերիկեան եւ Հայ պաշտօնէից ներկայութեանը, Պատ. Ա. Ս. Երէցեան կարգաց գրութիւն մը որով կը ներկայացնէր իր կենսագրութիւնը, Քրիստոնէական փորձառութիւնը եւ դաւանանքը։ Քննիչ Յանձնախումբը այնքան գոհ մնաց այս գրութենէն որ որոշեց աւելորդ հարցումներ չուղղել ընծայացուին եւ միաձայն հաւանութեամբ որոշուեցաւ որ Նոյ. 23ին ձեռնադրուի։ Կիրակի առաւօտ հոծ բազմութիւն մը լեցուած էր Գեթսեմանի ժողովարանը։ Ձեռնադրութեան չքեղ եւ յոյժ տպաւորիչ պաշտամունքը կատարուեցաւ Ամերիկեան եւ Հայ եկեղեցիներու պաշտօնէից ձեռամբ։ Նոյ. 24ին Գեթսեմանի եկեղեցին ի պատիւ նորընծայ երէցին՝ ընկերոյթ մը տուաւ ամբողջ Հայ գաղութին։ Ուղերձներ խօսեցան Տեարք Ա. Մ.

Ժամկոչեան, Ն. Մալճան, Տէր Թէոդորոս քա-
հանայ Իսահակեան, Վերապատուելիք Յ. Սան-
դիկեան, Հ. Մաչոեան, Ա. Վարդանեան, Մ.
Կիրակոսեան և Պատ. Դ. Ղազարեան։ Հանդէ-
սին կը նախագահէր եկեղեցւոյն սարկաւագը,
Տիար Ն. Թրանկիւլեան։ Ապա եկեղեցւոյն Կա-
նանց Օժանդակ Ընկերութիւնը ի նշան սիրոյ
նուիրեց Նորընծայ պաշտօնէին 15 հատորներէ
բաղկացած «Ամբողջ Աշխերու Պատմութիւն»
կոչուած գիրքերու շարքը։ Ժողովուրդը պատ-
ուասիրուեցաւ քէյքով և պաղպաղակով։ Վեր.
Ա. Ս. Երէցեան եղած բոլոր ուղերձներուն իրրեւ
պատասխան կարդաց գեղեցիկ ճառ մը, որուն
նիւթն էր «Պարտականութեան Զգացիր»։ Վեր.
Ա. Ս. Երէցեան ծնած է ի Տարօն։ Իր Գոլէճա-
կան ուսումը ընդունած է Եփրատ Գոլէճ, Խար-
բերդ։ Ինը տարի ուսուցիչ եղած է նոյն հաս-
տատութեան մէջ և 1907ին Ամերիկա գաղթած
է ընտանեօք։ Իր բարձրագոյն կրթութիւնը ըն-
դունած է Շիքագոյի համալսարանին մէջ, հե-
տեւելով Փիլիսոփայութեան, Աստուածաբանու-
թեան եւ Մանկավարժութեան։ Շրջանաւարտ
եղած է նոյն համալսարանէն Պահակաւոր Փիլի-
սոփայութեան (Ph. B.) տիտղոսով եւ այժմ կը
վարէ իր պաշտօնը Լոզ Անճելէսի մէջ իրրեւ
երէց։ Ժողովրդէն սիրուած անձնաւորութիւն
մ'է եւ Հայոց ծանօթ իրրեւ բարեկամ Հայ երի-
տասարդութեան, կարող քարոզիչ և պերճախօս։»

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պաղրիարք Հայրը լրացող չաբթուան մէջ
փոխադարձ այցելութիւն տուաւ Բուլղանական
դեսպանին, Ազգապետարանի, Ամերիկեան մի-
սիոնարութեան եւ Ամերիկեան դեսպանին, նաեւ
այցելութիւն փոխանակեց Հոլանտական դես-
պանին հետ։ Կիրակի նախագահեց Հայկազեան
Յակոբ Դուրգինի կրթական քառամսեայ դոր-
ծունէութեան յոբելեանի հանդէսին, որ տեղի
ունեցաւ Բերայի Իսահեան վարժարանին մէջ։
Հանդէսը բացուեցաւ Վեհ. Կաթողիկոսին օրհ-
նութեան կոնդակով, զոր կարդայ կարգադիր
մանուկներէ նախագահ Տր. Թորգոմեան էֆ. եւ
յետոյ ճառով մը նկարագրեց յոբելեարին գոր-
ծունէութիւնը եւ ոսկի մեդալ մը մատոյց մաս-
նախմբին կողմէ։ Յետոյ ատենապետը Տիկին Հայ-
կանոյշ Մարք-Թօչիկեան կարդաց տեղեկագիր
մը, որմէ կ'իմացուի թէ ցարդ 400 ոսկի հան-
պանակուած է եւ թէ հանգանակութիւնը պիտի
չփակուի մինչեւ յառաջիկայ Մարտի սկիզբը։
Ապա հետզհետէ ճառախօսեցին Ազգ. Ժողովի
կողմէ Տր. Տաղաւարեան, Ուսումն. Խորհրդի
կողմէ Տր. Վահէ, Հայկական Կրթարանի ուսա-
նողութեան կողմէ Տիար Լ. Տնտեսեան, Կեդրո-
նականի Սանուց կողմէ Տիար Ա. Ալպոյաճեան,
Հայ Ուսուցչ. Մարմնի կողմէ Տիար Տ. Զէօկիւր-
եան եւ Իսահեանի Սանուց կողմէ Տիկին Հ.
Մարք-Թօչիկեան։ Յայտագրէն դուրս ճառախօ-
սեցին Զօհրապ, Շահրիկեան, Վարուժան էֆ.ները,
Դուրեան Սրբազան եւ Տիկին Զ. Աատուր։ Յո-
բելեարին չնորհակալութեան ուղերձը կարդաց
փոստաբան Սուրէնեան էֆ. եւ յայտարարեց թէ
յոբելեարը իրեն նուիրուած դումարէն 50 ոսկի
կը դնէ դրամատուն մը, տոկոսը Ազգ. նախնա-
կան կամ երկրորդական վարժարաններու չըր-
ջանաւարտներու կամ կիսաւարտներու մէջ գրա-
բար չարադրութեան, թարգմանութեան եւ
վերլուծումի յատուկ մրցանակի ծառայեցնելու
համար Պատրիարքարանի եւ Մխիթարեան Հայ-
րերու խնամքին տակ։ — Թերման եւ Ռուս պես-
պանները անցեալ հինգշաբթի պաշտօնապէս
Բ. Դրան մատուցին բարեւորոգումներու այն
ծրագիրը, որու վրայ համաձայնած են մեծ տէ-
րութիւնները, եւ լիակատար գործադրութիւն
պահանջեցին։ Դեռ ծանօթ չէ Բ. Դրան պատաս-
խանը։ Բայց առ հասարակ կը կարծուի թէ բո-
լոր դժուարութիւնները սկզբամբ հարթուած են
եւ չիչ օրէն պիտի հրատարակուի դեկոյց մը։
Իգտամ կ'իմանայ թէ ծրագրին գլխաւոր կէտերը
հետեւեալներն են. 1. Բ. Դուռը Օսմ. հպատակ
կուսակալ մը պիտի կարգէ արեւելեան նահանգ-
ներուն, երկու խորհրդականով, մին Երրեակ
Ձինակցութեան, մին ալ Երրեակ Համաձայնու-
թեան կողմէ նշանակուած։ 2. Կուսակալի եւ
խորհրդականներուն մէջեւ ծագելի անհամաձայ-
նութիւններ պիտի կարգադրուին Բ. Դրան եւ
դեսպաններուն փոխադարձ համաձայնութեամբ։
3. Վեց նահանգները պիտի ունենան կէսը Իս-
լամ, կէսը ոչ-Իսլամ անդամներով ընդհ. ժողով
մը, որ տարին երկու անգամ պիտի գումարի։
Թան կը կարծէ թէ Բ. Դուռը երկու խորհրդա-
կանը ընդունելով իւրաքանչիւրին երեք նահանգ
պիտի յանձնէ՝ ապագայ վէճերու առիթ չտալու
համար։ Տէյլի Թելեկրաֆ կ'ըսէ թէ Հայկական
հարցը, հեռի երեւակայական հարց մը ըլլալէ,

դարձած է իսկական հարց մը եւ լուրջ ուշադրութիւն կը դրաւէ : Բ. Դուռը կ'ուզէ չահակից բոլոր կողմերուն գոհացում տալ , բայց կը հակառակի իր արժանապատուութեան դպչող ոեւէ պայմանի , եւ այս ի չահ ամէնուն : Կը պահանջէ քննիչներու կամ խորհրդականներու ընտրութեան մէջ ազատութիւն , ինչ որ չատ փափուկ հարց է : Քննիչները պայմանաժամով պիտի պաշտօնավարեն եւ անհրաժարելի պիտի ըլլան մինչեւ անոր լրումը : Փախստական Հայոց հողերը անոնց վերադարձնելու խնդիրն ի նկատ առնուած է , նաեւ ոստիկան զինուորութեան վերակազմութիւնը : — Ռուս չառաջդիմականներու խումբ մը , ուզելով Հայկական հարցին լուծման նպաստել , երեւելի հրաւիրեալներու ժողովի մը մէջ ուչի ուչով քննած է Ռուս եւ Գերման կառավարութիւններուն անցեալ եւ ներկայ դիրքը հանդէպ այս հարցին , եւ լսելէ ետեւ Հայ ներկայացուցիչներու հայեացքները , համակրանքի բանաձեւ մը քուէարկած է : — Ամերիկայի Հայ Չառաջդիմ . Ընդհ . Ընկերակցութիւնը իր չորրորդ տարեդարձին առիթով հացկերոյթ մը տուած է Նիւ Եորքի մէջ եւ երախտագիտութեան ու բարեմաղթութեան հեռագրեր ղրկած է Վեհ. Կաթողիկոսին , Պօղոս Նուպար փաչայի եւ Պաարիարք Հօր , ցաւակցութեան հեռագիր Տիկին Բալանթարի եւ Մշակի եւ չնորհակալութեան հեռագիր իր երեք վոխ նախագահներուն , Տր. Ուիլ . Հէյզ Ուորթի , Տր. Ճ. Ուոչպըրնի եւ Փրոֆ. Սլֆ . Համլինի : — Մխայեալը Վեհ. Կաթողիկոսին 100 րուպլի նուէր մը ստացաւ Նոյ. 27 թուակիր խրախուսական կոնդակի մը հետ : Իր կրթական ընդհ. տեսուչը , Փրոֆ. Յովհ. Յակոբեան , երեքշաբթի դէպ ի Տէօրթեղ ուղեւորեցաւ : Կը լսուի թէ Ե. Բ. Ը.ի հետ բանակցութեան ձեռնարկուած է Մխայեալի դըպրոցներուն թիւը կրկնապատկելու համար : —Պետական Տէյիրմէնճեան էֆ. կրթական նախարարութեան 400 ոսկի նուիրեց՝ Օսմ. Համալսարանի աշխատաւորներուն պակասը լրացնելու համար : —Հանգուցեալ Տիկին Վասիլուճի Մարկոսեանի կտակէն հնակցուեցաւ թէ Պոլիքէօյի եկեղեցիին կը նուիրէ տեղւոյն իր տունը , Արմաշի Խնամակալութեան իբր 700 ոսկի , Գալֆաեան Որբանոցին քանի մը կալուած եւ 50 ոսկի , եւ աղգականներու իբր 3,500 ոսկիի հարստութիւն : —Հայ-Թաթարական ընդհարումներէն վնասուողներու համար Հայրապետական կոնդակով հանգանակուած գումարին մնացորդը , որ հիմա տոկոսով հանդերձ 80,000 րուպլի հասած է , Վեհ. Կաթողիկոսին տրամադրութեան տակ դրուած է , եւ տոկոսը յատկացուած է վնասեալ գիւղերու դպրոցներուն : Իսկ նպաստամատոյց մարմինը լուծուած է :

ԱՐՏԱՓԻՆ

—

Պուլկարիոյ Արտաքին գործերու նախարար Մ . Կէննատիեվ հրաժարեցաւ վերջապէս : Յոյս կայ որ ասով պիտի վերնայ համաձայնութեան արդելքը : — Սերպիոյ Վարչապետ Մ . Փաշիչ դահլիճի հրաժարականը՛ ժատոյց Թագաւորին : — Պուլկար դեսպանն արտօնուեցաւ Թուրքեւսպուլկար իրաւարարութեան համաձայնագիրն ստորագրել , Ռուս դեսպանատան դին . կցորդին ալ իրաւարարութիւնն ընդունուեցաւ՝ Բատովիչի սահմանագլխի վէճին մէջ : — Յոյնեւսերպ սահմանագլխի յանձնաժողովը վերջացուց իր աշխատութիւնները : — Յունաստան 5 նոր զօրաբանակ պիտի կազմէ 15 բաժանումով , որոնց 45 վաշտը հետեւակ պիտի ըլլան : Այս զօրաբանակներուն 2ը պիտի ըլլան Մակեդոնիոյ , իսկ միւսները Եպիրոսի , Սէթէնքի եւ Լարիսայի մէջ եւ զօրաբաժին մը պիտի յատկացուի Կրետէի եւ Եգէականի կղզիներուն : — Փեթերսպուրգի Ֆրանսական դեսպան Մ. Տէլքասէ կիրակի մեկնեցաւ դէպ ի՛ պաչտօնատեղին , ուր պիտի մնայ մինչեւ ամսոյս վերջը եւ ուր կ'սպասուի Ռուս իշխանութիւնները ճիշտ տեղեկութիւն ստանալու համար Ֆրանսայի բուն տեսակէտներուն վրայ : Վարչապետ Մ. Տումէրկ արտաքին գործերու յանձնաժողովին յայտարարեց թէ կէտ առ կէտ պիտի հետեւի իր նախորդներուն քաղաքականութեան , պիտի զարգացնէ Ֆրանսական չահերը Արեւելքի մէջ , պահպանէ խաղաղութիւնը աշակցութեամբ իր դիւանակիցներուն եւ բանակցութիւններու միջոցին միա պիտի դնէ դէպքերու ընթացքին եւ՝ հաւասարիմ Ֆրանսայի արեւելեան քաղաքականութեան աւանդական սկզբունքներուն՝ ամենայնիւ պիտի աչակցի Ռուսիոյ , մինչ կը չափազանցուի կարգ եւ կանոն հաստատել Հայկական նահանգներուն մէջ :

مدير مسئول — صمويل ق . هاروتيونيان

ՏՊԱԳՐԻԶ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ
Պայազիտ Հաուս, Կ. Պոլիս

ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ ՍՈՐՎՈՂՆԵՐՈՒՆ կը յանձնարարուին Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

վաճառատան մէջ ծախուած գիրքերէն հետեւեալները.

	Ղրուշ
Գ. Պաղտասարեան	
Ծակեղէն Բանալի Անգլիերէն լեզուի	12
Նոր Քերականութիւն Անգլիերէն լեզուի	5
Յահակ-Մեսրոպ	
Ձոլարան Անգլիական գրականութեան (Առաջին շարք)	7½
Բրոֆ. Վ. Յ. Յակոբեան	
Անգլօ-Հայ Ընդարձակ Բառարան	40
Զ. Տ. Ս. Փափազեան	
Գործնական Բառարան Հայ-Անգլիերէն	35
Մէթոտ ի Լիսան ը Ինկլիզի (Հայտն. Թուրք.)	12
Redhouse English and Turkish Lexicon	80
Redhouse Turkish and English Lexicon	160
Webster's Collegiate Dictionary	80
Webster's Collegiate Dictionary, Thin paper	100
Webster's Collegiate Dictionary Indexed, gilt edges	140
Webster's International Dictionary	240
Royal Primer	¾
Royal Reader No 1	2
Royal Reader No 2	4
Royal Reader No 3	6
Royal Reader No 4	9
Royal Reader No 5	12
The Royal Crown Primer, Part I.	1¾
The Royal Crown Primer, Part II.	2½
The Royal Crown Readers No 1	5
The Royal Crown Readers No 2	6
The Royal Crown Readers No 3	8
The Royal Crown Readers No 4	9
The Royal Crown Readers No 5	12

Գրավաճառներու և դպրոցականներու համար մասնաւոր զեղչ։

Դ. ԽԱՉԿՈՆՑ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՈՒ ՔԱՐՏԻՍԱՒՈՐ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ. — Ա. ՄԱՍ

Դ. Խաչկոնցի ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔը որ հիմնովին բարեփոխուած ու ճոխացած է՝ իբրեւ յուշարձան նուիրուած է Հայ գրի ու Հայ տպագրութեան կրկնակ յոբելեաններուն։

Անզուգական՝ նման հրատարակութեանց մէջ իր մանկավարժական նորագոյն մեթոտով, իր լեզուի պարունակութեամբ, դիւրըմբռնելի դասերով, իր հաճելի և միանգամայն օգտակար աշխարհագրական բազմաթիւ ընթերցուածներով, իր հրահանգիչ թելադրութիւններով, իր յստակ, նորահալի ու ճոխ հայերէնով, իր գունաւոր ոչ սակաւ քարտէսներով ու պատկերներով։

Սկսեցէք Դ. Խաչկոնցի ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆը կոչուած է մեծ պակաս մը լեցնել դասապիրքերու մէջ։

Այս համոզմամբ ու վստահութեամբ՝ չերմապէս կը յանձնարարենք դպրոցավար մարմիններու օգտուիլ մեր այս ձեռնարկէն։

ԵԱՁՐՃԵԱՆ ԴՐԱՏՈՒՆՆ իր այս հրատարակութեան անմրցելիութեան վրայ այնքան մեծ աւստք ունի որ կը վստահ՝ յայտարարել թէ մեր յարգելի մանկավարժներն ու կրթական լեզուակցողներն եթէ նմանօրինակ հրատարակութեան մէջ մանկավարժական, դիտական ու լեզուի անդաւաճելիութիւն մը գտնեն, ուրիշներու աշխարհագրութիւնը ձրի պիտի ղրկէ վարժարաններուն։

Այս առթիւ ԵԱՁՐՃԵԱՆ ԴՐԱՏՈՒՆՆ անգամ մըն ալ կը չեշտէ իր սկզբունքը. — ԸՆՏՐԵԼ ԱՆԻՄԱՑ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ԱՄԷՆԷՆ ԼԱՒ ԳՈՐԾԵՐՆ ՈՒ ԻՐ ՇԱՀԸ ՓՆՏՐԵԼ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԵԱՆ ԴՏԱԿԱՐ ԸՆԴԱՀՈՒ ՄԷՋ։

Դ. Խաչկոնցի Աշխարհագրութեան երեք դասընթացքներու յանձնարարութեան համար ղրկի պիտի Գրատանս հասցէին

Ա. ԵԱՁՐՃԵԱՆ, ԳՐԱՎԱՃԱՌ-ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ

Կ. Պոլիս, Սուլթան Համամ, Պազրճըլար, Թիւ 11

Աչխարհագրութիւն Տարրական 6½ Ղրուշ, Միջին 10 Ղրուշ, Բարձրագոյն 12½ Ղրուշ։

ԼԱՆՔԱՇԱՅՐ

THE LANCASHIRE

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆԱՑ

Դրամագլուխ	*Ֆրանք*	454,181,250
	Անգլ. ոսկի	18,167,250

Նպաստաւոր պայմաններով կ'ապահովագրէ ամէն տեսակ ապրանք եւ ՔԱՐԱՇԷՆ կամ ՓԱՅՏԱՇԷՆ չէնքեր։

Կ. Պոլսոյ Ընդհանուր Գործակալ

Ա. Ո. ՍԷԼԼԸՐ

7 – 8 Այթըրարտագ խան, Զիչէֆ-բազար

Կ. ՊՈԼԻՍ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ԴԱՍԵՐ

1914Ի. ՀԱՄԱՐ

Հրապարակ ելան Կիրակնօրեայ Դպրոցի Դասերուն 1914ի առաջին եռամսեակները Հայերէն և Հայ. – Տաճկերէն լեզուաւ։ Կը պարունակեն դասերու լուսաբանութիւններ, ժանկավարժական ծանօթութիւններ, Կիրակնօրեայ Դպրոցի կազմակերպութեան եւ վարչութեան վերաբերեալ տեղեկութիւններ, Տղայոց Բաժին մը եւ ուրիշ շատ մը չահեկան հանգամանքներ։ Պատկերազարդ են ու քարտիսաւոր։ Հայերէնը կը բաղկանայ 92 մեծադիր էջերէ, իսկ Հայ. – Տաճկերէնը 88 էջերէ։ Իւրաքանչիւր Եռամսեայի գինն է 40 փարա։ Դիմել գաւառները որեւէ միսիոնարի, կամ ուղղակի Յ. Մատթէոսեանի, Պայպըլ Հաուս, Կ. Պոլիս։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑԻՆ

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

1914

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

Ընդարձակը 320 էջ, 3½ դահ.։
Համառօտը 128 էջ, 1½ դահ.։

Կեդրոն մեծաքանակ վաճառման ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ, Կ. Պոլիս, Ամերիկան խան, Պայպըլ Հաուզ. բոլոր առաքելակարգ գրավաճառներուն քով կը ծախուի ի Պոլիս և ի գաւառս։

Ամեն մէկ Հայ անհատ, մեծ ու փոքր, այր թէ կին, պէտք է ունենայ հատ մը սոյն օգտաշատ Օրացոյցէն, որով, անձնապէս օգտուելէ զատ, Պատառ մը Հայց ալ հայթայթած կ'ըլլայ Հայ որբուհիներուն։ Տարին 3½ դահ. կամ շաբաթը իբր 2 փարա յատկացնել Հաստատութեան մը որ ճիշդ 40 տարիէ ի վեր անդադար կը յարատեւէ, յիրաւի Մուրացիկի մը համար իսկ հնար է, բաւ է որ ԿԱՄՔ և ՓԱՓԱՔ ըլլայ բարիք գործելու։ Զանազան գայթ ազնիւ յատկութիւնք մշակել մեր ժողովրդեան սրտին մէջ։

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ

ԿԻՐԱԿԻ, ՑՈՒՆՈՒԱՐ 3

ԲԵՐԱ. — *Ամենալը Զէյմէ. Սբ. Երրորդութիւն եկեղեցի. ժամ 10 (Ը. Ե.). Վեր. Ա. Պ. Շնաւոնեան։*

ՄՈՒՍԱԼԼԱ. — *Անգլիական վարժարան. Լանկայի եկեղեցի. ժամ 10.15 (Ը. Ե.). Վեր. Յ. Ս. Ճեհիզեան։*

ՊԱՅՈՂԼՈՒ ՀԱՈՒՍ — *Ֆրինճանճըլար Եօդուշու. Էմմանուէլ եկեղեցի. ժամ 10.30 (Ը. Ե.). Վեր. Յ. Գ. Գրիգորեան։*

ՍԿԻՏԱՐ — *Ամերիկեան Գոլէճին մատուռը. ժամ 10 (Ը. Ե.). Տիար Ս. Վարժապետեան։*

ԽԱՍԳԻՒՂ. — *ժամ 7 (Ը. Թ.). Պաս. Բ. Պետրոսեան։*

ՊՕՅՍԱՃԸ ԳԻՒՂ. — *Կաթոլիկեան ընակարան. ժամ 3 (Ը. Ե.). Պաս. Կ. Յ. Քեորքեան։*

—

Ե. Ռ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՒՄ ԳԱՓՈՒ. — *Անգլիական Միշըն Հաուս. ժամ 3 (Ը. Ե.)։*

ԱՒԵՏԱՐԲԵՐ *ձեռքէ կը ծախուի հատը 40 փարայի*